

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської мови та методики її навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах закладів загальної середньої освіти.

Здобувача 2 курсу групи 2 МСОА
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальності 014 Середня освіта
Предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)
Спеціалізації 014.021 Англійська мова та зарубіжна література
Додаткової спеціалізації 014.022 Німецька мова та зарубіжна література
Освітньо-професійна програма Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька))

Дерещука Рустама Руслановича
Використання чужих ідей, Науковий керівник
результатів і текстів мають Довгалюк Т. А., кандидат педагогічних наук,
посилання на відповідне джерело кандидат педагогічних/філологічних наук, доцент

(підпис) (ініціали, прізвище здобувача)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНИХ ЗМІС- ТОВИХ ЛІНІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗА- ГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	8
1.1. Роль та завдання інтегрованих змістових ліній у навчанні іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах.....	8
1.2. Сутність та значення інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність».....	15
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» НА УРО- КАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТАРШИХ КЛАСАХ.....	29
2.1. Принципи реалізації змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах	29
2.2. Засоби впровадження змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови у старших класах.....	33
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗМІС- ТОВОЇ ЛІНІЇ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛА- САХ.....	41
3.1. Комплекс вправ для реалізації інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність».....	41
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів пробного навчання	58
Висновки до розділу 3.....	63
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	64

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
--	-----------

ВСТУП

Актуальність. Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю підвищення фінансової грамотності громадян в сучасних умовах. Володіння економічними та фінансовими знаннями дозволяє людині самостійно оцінювати економічні процеси в країні та обирати оптимальну модель особистої фінансової поведінки. З огляду на вимоги ринку праці, важливим є вміння громадян застосовувати економічні та фінансові знання в повсякденному житті. Запровадження фінансової освіти в школах сприяє формуванню фінансових компетентностей, необхідних для реалізації економічних ролей. У Концепції реформування шкільної освіти фінансова грамотність визначена однією з ключових компетентностей. Однак, рівень фінансової обізнаності вчителів часто не дозволяє ефективно готувати учнів до життя в умовах динамічної економіки. Тому постає питання про необхідність підготовки вчителів до впровадження дієвих методів формування фінансової грамотності школярів в рамках дисциплін шкільного курсу. Актуальність дослідження зумовлена також браком методичних рекомендацій щодо інтегрованого підходу до реалізації фінансової, соціальної та загальної освіти учнів.

Питання формування фінансової грамотності як пріоритету державної політики в сучасних умовах досліджувала Д.В. Радзішевська [61]. Особливості грошового ринку України за низького рівня фінансової культури громадян проаналізувала В.О. Корнівська [31]. Можливі шляхи підвищення фінансової обізнаності домогосподарств на основі позитивного закордонного досвіду визначила Т.О. Кізима [25]. Вплив економічного світогляду на фінансову грамотність молоді досліджувала Л.А. Зюман [23]. Змістове наповнення фінансової освіти в загальноосвітніх закладах України аналізувала Т.С. Смовженко [14, 15].

Об'єкт дослідження – процес реалізації змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» засобами англійської мови в старших класах.

Предметом дослідження є комплекс вправ для впровадження змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах закладів загальної середньої освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та перевірити на практиці ефективність розробленої методики по впровадженню змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» в процес навчання англійської мови учнів старших класів закладів загальної середньої освіти .

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання і вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати стан дослідження проблеми формування підприємливості та фінансової грамотності учнів у педагогічній теорії та практиці;
- розглянути сутність, роль, значення та принципи змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність»;
- визначити сутність понять «підприємливість», «фінансова грамотність» та окреслити шляхи їх формування в учнів старших класів на уроках англійської мови;
- розкрити принципи реалізації змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах;
- проаналізувати зміст чинних шкільних підручників на відповідність меті реалізації інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність»;
- розробити методику реалізації інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах та відповідний комплекс вправ.

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань було використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних і емпіричних **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з метою з'ясування стану вивчення досліджуваної проблеми; вивчення передового досвіду роботи вчителів іноземної мови; методи порівняння й

узагальнення; *емпіричні* – анкетування, пряме й непряме спостереження, пробне навчання; *математичні* – для кількісно-якісного аналізу результатів пробного навчання.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що:

- теоретично обґрунтовано методичні засади впровадження змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» у процес навчання англійської мови старшокласників;
- удосконалено зміст, форми та методи навчання англійської мови з урахуванням змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність»;
- подальшого розвитку набули положення щодо формування ключових компетентностей учнів у процесі вивчення іноземної мови.

Практичне значення дослідження полягає в розробці комплексу вправ для розвитку підприємливості та основ фінансової грамотності в учнів старших класів закладів загальної середньої освіти, що може бути використаний як на уроках англійської мови, так і під час позакласної роботи з вивчаної іноземної мови. Матеріали дослідження можуть бути також використані для подальших наукових розвідок з цієї проблеми.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на таких конференціях:

1. Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (Вінниця, 18 жовтня 2023 року).

2. VII Всеукраїнської наукової інтернет конференції «ДІАЛОГ МОВ І КУЛЬТУР У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ» (Суми, 14 листопада 2023 р.).

3. XXII міжнародна студентська інтернет-конференція «МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: ІНТЕГРАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ» (Вінниця, 19 квітня 2024 р.).

4. «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у закладі вищої освіти та школі». (Вінниця, 30 травня 2024 року).

Публікації за темою дослідження. Основні положення та висновки дослідження знайшли відображення у 4 публікаціях.

Обсяг і структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатка. Основний текст роботи становить 65 стор., загальний обсяг – 70 стор. Список літератури налічує 61 джерело.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНИХ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

1.1. Роль та завдання інтегрованих змістових ліній у навчанні іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах

В умовах реформування сучасної шкільної освіти в Україні особливої уваги набуває проблема формування ключових компетентностей учнів. Серед провідних тенденцій оновлення змісту шкільної іншомовної освіти є впровадження в навчальний процес інтегрованих змістових ліній, які спрямовані на розвиток ціннісних орієнтацій і життєво важливих навичок школярів [1].

Серед провідних тенденцій оновлення та вдосконалення змісту шкільної іншомовної освіти важливе місце посідає впровадження в навчальний процес інтегрованих змістових ліній. Ці лінії є інноваційним підходом, який спрямований на комплексний розвиток ціннісних орієнтацій, критичного мислення та життєво важливих навичок школярів. Такий підхід дозволяє не лише покращити засвоєння іноземної мови, але й сприяє формуванню цілісної особистості учня, здатної ефективно функціонувати в сучасному глобалізованому світі[8].

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що проблема реалізації змістових ліній на уроках іноземної мови набуває все більшої актуальності [2; 3]. Зокрема, методисти розглядають можливості впровадження таких змістових ліній, як:

- громадянська відповідальність;
- здоров'я і безпека;
- екологічна безпека та сталий розвиток;
- підприємливість та фінансова грамотність [4; 5].

Реалізація змістових ліній на уроках іноземної мови має низку переваг:

- сприяє формуванню ціннісних орієнтирів і життєво необхідних навичок школярів;
- розширює світогляд учнів та збагачує їхній соціокультурний досвід;
- підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови [6].

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, інтегровані змістові лінії мають реалізовуватися наскрізно впродовж вивчення різних предметів [7].

На думку Л. Варзацької, основними завданнями змістових ліній є:

- формування активної громадянської позиції учнів;
- усвідомлення взаємозв'язку між довкіллям і здоров'ям людини;
- розвиток критичного мислення, вміння вирішувати проблеми;
- виховання поваги до культурного розмаїття [8].

Для успішної реалізації змістових ліній вчителі іноземної мови можуть:

- добирати автентичні тексти, що відображають певну змістову лінію;
- використовувати інтерактивні вправи та завдання;
- створювати умови для дискусії і проєктної діяльності [9].

На думку Н. Бабенко, провідними принципами впровадження змістових ліній є:

- урахування вікових особливостей учнів;
- автентичність матеріалів;
- міжпредметна інтеграція [10].

Зміст освітньої програми має потенціал для формування в учнів наступних ключових компетентностей:

- Вільне володіння державною мовою, що включає вміння усно і письмово висловлювати думки, аргументовано пояснювати факти, любов до читання, усвідомлення ролі мови для ефективної комунікації та самовираження.

- Здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, що передбачає використання мов в різних ситуаціях, розуміння простих висловів іноземною мовою, оволодіння навичками міжкультурної комунікації.
- Математична компетентність – здатність виявляти математичні закономірності, моделювати процеси, усвідомлювати роль математичних знань.
- Компетентності у галузі природничих наук, що передбачають дослідницькі навички, критичне мислення, прагнення пізнавати світ шляхом спостереження та дослідження.
- Інноваційність – відкритість до нових ідей, ініціювання змін, формування знань і вмінь, які забезпечують подальше успішне навчання та діяльність.
- Екологічна компетентність – усвідомлення принципів раціонального природокористування, дотримання правил екологічної поведінки.
- Інформаційно-комунікаційна компетентність – оволодіння основами цифрової грамотності, вміння безпечно та етично застосовувати засоби ІКТ.
- Навчання впродовж життя – набуття навичок самоорганізації та самонавчання.
- Громадянські та соціальні компетентності – активна життєва позиція, повага до прав інших, уміння діяти в конфліктах, ідентифікація себе як громадянина, дбайливе ставлення до здоров'я.
- Культурна компетентність – залучення до різних видів мистецтва, розвиток творчих здібностей.
- Підприємливість та фінансова грамотність – ініціативність, відповідальність, вміння приймати рішення, реалізовувати ідеї [8, с. 574].

Спільними для компетентностей є критичне мислення, креативність, вміння співпрацювати, комунікативні навички. Рекомендується використовувати міжпредметні зв'язки, які сприяють формуванню цілісних компетентностей та переносу вмінь у нові ситуації [58].

Змістові лінії визначають наскрізні теми, які реалізуються під час вивчення різних предметів. До таких ліній належать: громадянська відповідальність, здоров'я і безпека, екологічна безпека та сталий розвиток, підприємливість та фінансова грамотність [60].

Наскрізні змістові лінії є важливим компонентом сучасної шкільної освіти. Вони дозволяють інтегрувати навчальні предмети та формувати ключові компетентності учнів. Реалізація наскрізних ліній в навчальному процесі сприяє розв'язанню завдань прикладного, життєво важливого характеру. Учні вчаться застосовувати здобуті знання на практиці, виконуючи міжпредметні проекти. Це допомагає формувати цілісну картину світу, життєві цінності та компетентності [9, с. 192].

Викладання іноземних мов відіграє особливу роль у реалізації наскрізних змістових ліній. Адже вивчення мов сприяє міжкультурному діалогу, критичному мисленню, вмінню працювати з різними джерелами інформації.

Отже, наскрізні лінії є ефективним засобом формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості у сучасному глобалізованому світі. Їх впровадження в освітній процес сприяє якісним змінам шкільної освіти відповідно до викликів часу.

Реалізація змістових ліній на уроках іноземної мови має низку переваг:

- сприяє формуванню системи цінностей і життєво важливих навичок учнів;
- розширює кругозір та збагачує досвід учнів;
- підвищує мотивацію до вивчення предмета.

Основними завданнями змістових ліній є:

- розвиток активної громадянської позиції;
- усвідомлення взаємозв'язку між довкіллям і здоров'ям;
- формування критичного мислення та вміння розв'язувати проблеми;
- виховання поваги до різноманіття культур.

Для успішної реалізації змістових ліній учителі можуть:

- добирати автентичні тексти за тематикою певної лінії;
- використовувати інтерактивні методи та завдання;
- створювати умови для дискусії та проектної роботи [10, с. 208].

Інтегровані змістові лінії відіграють важливу роль у формуванні компетентностей учнів, сприяючи засвоєнню іншомовного матеріалу та розвитку особистості загалом. Їх упровадження вимагає від вчителів пошуку оптимальних шляхів поєднання навчання мови та життєвих цінностей.

Інтегровані змістові лінії відіграють важливу роль у формуванні ключових компетентностей школярів. Їх реалізація на уроках іноземної мови сприяє не лише оволодінню мовним матеріалом, але й вихованню свідомих громадян, здатних до саморозвитку та активної участі у житті суспільства. Упровадження змістових ліній вимагає від учителів іноземної мови творчого підходу до структурування змісту навчання та добору ефективних форм, методів і засобів навчання. Подальших досліджень потребує розробка конкретних методик реалізації різних змістових ліній в навчанні іноземних мов[11].

Інтегровані змістові лінії є важливим компонентом сучасного навчання іноземних мов, оскільки дозволяють реалізувати компетентнісний та особистісно орієнтований підхід в освіті. Вони спрямовані на формування ключових компетентностей учнів, у тому числі й іншомовної комунікативної компетентності [1].

Основними завданнями інтегрованих змістових ліній при навчанні іноземних мов є:

- Формування в учнів соціокультурної та міжкультурної компетентності;
- Розвиток критичного мислення, вміння аналізувати й інтерпретувати інформацію;
- Виховання толерантності, поваги до культурного різноманіття;

- Підготовка учнів до міжкультурної комунікації в полікультурному суспільстві [2].

Інтегровані змістові лінії реалізуються наскрізно впродовж усього курсу навчання іноземної мови та пов'язують навчальний предметний зміст із життєвим досвідом учнів, формуючи їхню здатність застосовувати знання на практиці [3].

Основними інтегрованими змістовими лініями при навчанні іноземних мов є:

- Громадянська відповідальність;
- Здоров'я і безпека;
- Екологічна безпека та сталий розвиток;
- Підприємливість та фінансова грамотність [4].

Розглянемо роль та завдання кожної з цих ліній детальніше.

Громадянська відповідальність передбачає формування відповідального члена громади і суспільства, який розуміє принципи та механізми функціонування суспільства. Ця лінія реалізується через зміст іншомовних текстів, діалогів, ситуацій соціокультурного спрямування.

Завданнями є ознайомлення учнів з правами і свободами людини, функціонуванням державних і громадських інституцій, формування вміння критично аналізувати суспільні процеси [5].

Здоров'я і безпека передбачає розвиток здоров'язбережувальної компетентності учнів, безпечної поведінки, вміння дотримуватися здорового способу життя. Ця тематика включається в іншомовні тексти, діалоги, обговорення [59, с. 88].

Завдання – формувати усвідомлене ставлення учнів до власного здоров'я та безпеки, розвивати критичне мислення щодо шкідливих звичок, небезпечних ситуацій [6].

Екологічна безпека реалізується через інформування про проблеми довкілля, шляхи їх розв'язання. Завдання – сформувати екологічну свідомість учнів, готовність брати участь у природоохоронній діяльності [7].

Підприємливість спрямована на розвиток ініціативності, креативності, самостійності. Через іншомовні проекти формуються вміння генерувати ідеї, планувати діяльність, приймати рішення.

Фінансова грамотність передбачає ознайомлення з базовими фінансовими поняттями, наприклад через тему "Шопінг" [8]. Змістові лінії відіграють важливу роль у формуванні ключових компетентностей у процесі навчання іноземних мов, дозволяючи реалізувати особистісно орієнтований підхід в освіті. Їх інтеграція в навчальний процес сприяє розвитку соціокультурної обізнаності, критичного мислення, громадянської свідомості учнів, готує їх до міжкультурної комунікації у глобалізованому світі.

Використання автентичних іншомовних матеріалів соціокультурного спрямування дає змогу моделювати реальні життєві ситуації, формувати вміння застосовувати знання на практиці. Інтегровані змістові лінії пов'язують навчальний предметний зміст з актуальними проблемами сьогодення, сприяючи розвитку громадянської позиції, соціальної відповідальності, життєвої компетентності учнів.

Основними завданнями інтегрованих змістових ліній у навчанні іноземних мов є формування міжкультурної компетентності учнів, розвиток критичного мислення, виховання толерантності та поваги до різноманіття культур. Їх впровадження сприяє реалізації компетентнісного підходу, оскільки націлює на застосування набутих знань і навичок у реальних життєвих ситуаціях міжкультурної взаємодії [41, с. 60].

Отже, інтегровані змістові лінії у навчанні іноземних мов мають на меті формування життєво важливих компетентностей учнів, пов'язаних із громадянською позицією, здоров'ям, екологією, підприємливістю та фінансами.

Їх реалізація відбувається наскрізно протягом усього навчального процесу, через підбір тематики текстів, завдань, проектів іноземною мовою відповідно до цих ліній. Такий підхід сприяє інтеграції змісту навчання з реальними життєвими потребами та інтересами учнів, формуванню їхньої

життєвої компетентності [9, с. 49].

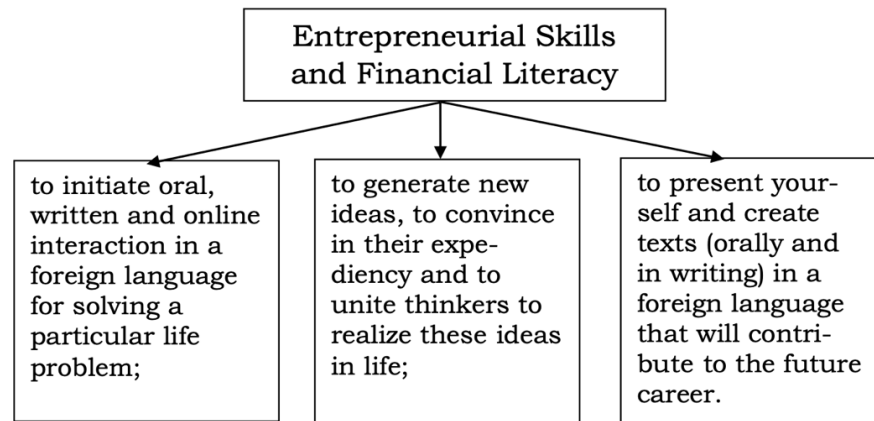
Отже, впровадження інтегрованих змістових ліній сприяє модернізації процесу навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах України відповідно до принципів компетентнісної освітньої парадигми.

1.2. Сутність та значення інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність».

Сучасні вимоги до реформування освіти передбачають розвиток особистості, здатної до ефективної взаємодії для виконання соціальних і економічних завдань. Тому важливо формувати ключові компетентності з молодшого шкільного віку. У Типовій освітній програмі для початкової школи визначено мету – всебічний розвиток дитини, її здібностей та наскрізних умінь згідно з віковими особливостями [4]. Це досягається через формування ключових компетентностей, визначених у Державному стандарті, таких як: мовленнєва, математична, природничо-наукова, інформаційна, соціальна, громадянська, підприємницька [1].

Інтегрована змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність" включає в себе навчання практичним аспектам фінансових питань, таких як заощадження, запозичення, інвестування, кредитування, страхування і інше. Ця лінія спрямована на розвиток у молодого покоління українців глибокого розуміння фінансових процесів і навичок управління фінансами [42, с. 240].

Для впровадження цієї змістової лінії в освітній процес необхідно формувати у учнів уміння обговорювати економічні та господарські питання, розуміти свою роль у сучасному технологічному середовищі, визначати свої професійні перспективи та готовність до виявлення своєї економічної освіти і свідомого вибору професійного шляху. Учні також повинні бути здатні пояснювати особливості ефективного управління фінансами, раціонального розподілу грошей та значення ощадливості в сучасному світі (див мал.1.1).

Мал. 1.1. Загальні уміння, формування яких передбачено в рамках інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність»

Розглянемо реалізацію лінії "Підприємливість та фінансова грамотність". Підприємливість – це риса особистості, що передбачає пошук можливостей, саморозвиток, ефективну діяльність в умовах невизначеності [5]. Фінансова грамотність – це знання і навички ефективного управління особистими фінансами [2].

Підприємливість розуміється як загальна здатність особистості до творчості, новаторства, готовності брати відповідальність та обґрунтовано ризикувати в різних сферах діяльності, включаючи суспільне, культурне життя та економіку. Фінансова грамотність передбачає обізнаність у сфері фінансів, здатність приймати обґрунтовані фінансові рішення. Інтегрована змістова лінія поєднує ці два компоненти в єдину систему і забезпечує формування ключових життєвих компетентностей учнів [2].

Значення підприємливості та фінансової грамотності визначається тим, що вони є критично важливими навичками для успішної самореалізації особистості в сучасному світі. Підприємливість дозволяє реалізувати креативні ідеї та проекти, виявляти ініціативу, шукати нові можливості розвитку. Фінансова грамотність забезпечує усвідомлене ставлення до особистих фінансів та ефективне управління ними.

Інтеграція цих аспектів в освітній процес сприяє розвитку в учнів цілісного економічного мислення, підприємницького потенціалу та життєво

необхідних фінансових навичок. Тому дана змістова лінія є пріоритетним напрямом сучасної освіти, що відповідає вимогам інноваційної економіки та ринку праці [3].

Метою інтегрованої змістової лінії є формування в учнів компетентностей, необхідних для ефективної самореалізації в економічній сфері, таких як: ініціативність, креативність, здатність до оцінки ризиків, самозайнятність, фінансова обізнаність та відповідальність [4].

Завданнями змістової лінії є:

- Розвиток підприємницького потенціалу, лідерських якостей та економічного мислення учнів.
- Формування розуміння базових економічних понять та принципів функціонування економіки.
- Розвиток фінансової грамотності учнів, набуття ними практичних фінансових навичок;
- Формування в учнів ціннісних орієнтирів, необхідних для успішної економічної поведінки, таких як працелюбність, поміркованість, ощадливість [5].

Для реалізації даної змістової лінії використовуються сучасні інтерактивні методи навчання: ділові ігри, кейси, проектна робота, дискусії, моделювання життєвих ситуацій тощо. Це дозволяє залучити учнів до активної практичної діяльності, наблизити процес навчання до реальних економічних процесів.

Особливо ефективним є проектний метод, коли учні розробляють власні бізнес-проекти, міні-підприємства. Це сприяє комплексному застосуванню отриманих знань на практиці, формує досвід підприємницької діяльності. Для підвищення фінансової грамотності доцільно проводити навчальні імітації операцій на фондовому ринку, банківських трансакцій, складання сімейного бюджету тощо [6].

Ефективна реалізація змістової лінії “Підприємливість та фінансова грамотність” можлива за умови її інтеграції в освітній процес на

міжпредметному рівні. Вона має реалізовуватися не лише в рамках окремих економічних дисциплін, а й під час вивчення інших предметів (математики, історії, географії, літератури тощо) [7].

Наприклад, на уроках математики доцільно розв'язувати задачі з економічним змістом, на уроках історії - аналізувати економічні процеси минулого і їх вплив на сучасний стан економіки. Це дозволяє формувати в учнів цілісне уявлення про економічні явища, взаємозв'язок економіки з іншими сферами життя суспільства [8].

Важливо також налагодити партнерство з підприємствами, фінансовими установами, громадськими організаціями для організації зустрічей, екскурсій, тренінгів для учнів. Це надасть можливість безпосередньо ознайомитися з практичними аспектами підприємницької діяльності та фінансової сфери [9].

Отже, інтегрована змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність" є невід'ємним компонентом сучасної освіти, орієнтованої на формування успішної особистості. Вона забезпечує оволодіння учнями ключовими компетентностями для ефективної життєдіяльності в умовах ринкової економіки.

Інтеграція підприємницьких навичок та фінансової грамотності в освітній процес сприяє розвитку економічного мислення учнів, їх здатності до ініціативи, креативності, обґрунтованого ризику та раціональної економічної поведінки. Це дозволяє сформувати особистість, здатну до успішної самореалізації в умовах сучасної економіки та мінливого світу.

Реалізація змістової лінії "Підприємливість та фінансова грамотність" у старшій школі спрямована на розвиток ініціативності, креативності та відповідальності учнів. На уроках учнів залучають до різних видів економічної діяльності:

- обговорення потреб людини, сім'ї, суспільства та обмеженості ресурсів для їх задоволення;

- дослідження різних професій та їх ролі у забезпеченні життєдіяльності людей;
- вивчення різних галузей виробництва та їх взаємозв'язків;
- знайомство з грошима, їх функціями та роллю у житті людини [6].

Також важливо навчити учнів ефективно розпоряджатися кишеньковими грошима, планувати витрати, здійснювати заощадження. Це сприяє формуванню основ фінансової грамотності.

Отже, змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність" є важливим інструментом розвитку важливих життєвих навичок.

Оновлення змісту шкільної освіти в Україні відповідно до вимог Нової української школи передбачає посилення компетентнісного підходу та впровадження інтегрованих змістових ліній. Змістові лінії спрямовані на формування ціннісних орієнтирів і розвиток спільних для всіх предметів умінь [1, с.73]. Однією з ключових ліній є «Підприємливість та фінансова грамотність», що набуває особливого значення в умовах ринкової економіки.

Підприємливість розглядається як інтегральна якість особистості, що характеризує здатність людини до новаторства, креативності, готовності йти на виважений ризик, з метою максимізувати прибуток та досягти успіху у бізнесі [2, с. 58]. Підприємлива людина відрізняється ініціативністю, вмінням реалізувати нові ідеї, брати на себе відповідальність, адаптуватися до змін.

Фінансова грамотність означає обізнаність людини в економічній і фінансовій сферах, здатність приймати обґрунтовані рішення для забезпечення особистого добробуту [3]. Фінансово грамотна людина володіє знаннями про функціонування фінансових інститутів, формування сімейного бюджету, страхування, інвестування.

Метою змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» є розвиток лідерських ініціатив, здатності успішно діяти в умовах економічної невизначеності, відповідальності за прийняття рішень, а також формування навичок ефективного управління фінансами [4].

Реалізація змістової лінії в навчальному процесі передбачає [5; 6]:

- формування в учнів розуміння базових економічних понять, принципів підприємництва;
- розвиток креативності, винахідливості, уміння генерувати нові ідеї та ініціативи;
- виховання лідерських якостей, відповідальності, здатності брати на себе ризики;
- набуття досвіду командної взаємодії та проектної діяльності;
- оволодіння основами управління особистими/сімейними фінансами.

Реалізація змістової лінії можлива на різних етапах навчання через [7; 8]:

- включення тематики підприємництва і фінансів до змісту предметів;
- проведення факультативів, гуртків економічного спрямування;
- організацію тематичних проектів;
- проведення ділових ігор, моделювання життєвих ситуацій;
- співпрацю з фінансовими установами, підприємцями.

В умовах інтеграції змісту освіти доцільно впроваджувати елементи економічних знань при вивченні різних дисциплін [9]:

- на уроках суспільствознавства - опанувати основи економічної теорії;
- на заняттях математики - розв'язувати задачі фінансового змісту;
- при вивченні іноземної мови - знайомитися з економічною лексикою.

Важливу роль відіграє проектна діяльність - створення бізнес-проектів, фінансове планування, моделювання життєвих ситуацій [10].

З метою моніторингу сформованості фінансової грамотності доцільно проводити оцінювання за допомогою тестів, анкетування, кейсів [11, с. 87].

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» є

невід'ємною складовою сучасної шкільної освіти, оскільки сприяє розвитку ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації учнів в економічному житті суспільства. Її впровадження вимагає системного підходу і залучення педагогічних працівників різних предметних спеціальностей.

Змістова лінія «Підприємливість і фінансова грамотність» націлена на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо). Ця наскрізна лінія пов'язана з розв'язуванням практичних задач щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів тощо [3].

Засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» педагоги орієнтують учнів на уміння/ставлення:

розуміти поняття «гроші», «матеріальні цінності», «кишенькові гроші», «решта»; оперувати грошима в уявному та реальному процесі купівлі-продажу; раціонально розподіляти кошти під час покупки;

усвідомлювати власні фінансові потреби, виявляючи ощадливість та поміркованість; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; розуміти взаємозалежність між потребами, очікуваннями та економічними реаліями своєї сім'ї;

орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір;

ініціювати проекти, визначати цілі діяльності, планувати її; продукувати ідеї та їх реалізовувати; формулювати власні пропозиції та рішення; прогнозувати наслідки своїх рішень;

усвідомлювати власні слабкі та сильні сторони, вчитися на власних помилках, долати труднощі, діяти в умовах ризиків та непередбачуваних ситуацій;

виявляти лідерські якості; презентувати себе, створені продукти та

інші результати індивідуальної та групової діяльності;

долучатися до визначення та вирішення проблем громади, українського суспільства;

усвідомлювати взаємозв'язок життєвого успіху з усіма складовими здоров'я; демонструвати позитивний світогляд у поведінці [43, с. 3].

Для ефективного засвоєння змісту змістових ліній важливо використовувати інтерактивні методи, зокрема:

- моделювання життєвих ситуацій, що дозволяє практично застосувати отримані знання;
- ігри та вправи, які формують відповідальність при прийнятті рішень;
- дискусії та рефлексія для осмислення засвоєного;
- методи розвитку критичного мислення;
- проекти, які дають досвід практичного застосування знань;
- екскурсії до фінансових закладів тощо.

Такі методи сприяють засвоєнню учнями знань про фінансові інструменти, формуванню вміння складати особистий та сімейний бюджет, приймати раціональні фінансові рішення[44, с. 296].

Проте питання реалізації змістових ліній потребує подальших досліджень. Зокрема, важливо вивчити можливості втілення таких ліній, як "Екологічна безпека та сталий розвиток", "Здоров'я і безпека", "Громадянська відповідальність".

Екологічна безпека передбачає усвідомлення цінності природи, взаємозв'язків у ній, відповідальності людини за збереження довкілля. Ця лінія може реалізовуватися через:

- вивчення екологічних проблем та шляхів їх розв'язання на уроках біології, географії, хімії;
- дослідження стану довкілля рідного краю;
- участь в екологічних проектах і заходах;

- обговорення екологічної складової при вивченні літературних творів тощо [1].

Лінія "Здоров'я і безпека" спрямована на формування навичок здорового способу життя, безпечної поведінки, відповідальності за власне здоров'я. Її реалізація можлива шляхом [2]:

- проведення тематичних уроків, тренінгів;
- вивчення правил дорожнього руху, пожежної безпеки;
- обговорення шкідливих звичок та їх наслідків;
- організації спортивних змагань, походів тощо.

Лінія "Громадянська відповідальність" спрямована на розвиток активної життєвої позиції, національної свідомості учнів. Її можна реалізувати через [3]:

- проведення дискусій з актуальних суспільних питань;
- вивчення історії та культури рідного краю;
- участь у волонтерських акціях, соціальних проектах;
- моделювання ситуацій громадянського вибору тощо.

Зміст навчання іноземної мови має враховувати вікові та психологічні особливості школярів. Важливо зацікавити учнів вивченням мови, сформувати позитивне ставлення до предмета.

Навчання іноземної мови спрямоване на формування готовності до міжкультурного спілкування у типових ситуаціях. До кінця початкової школи учні досягають рівня А1 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [17, с. 111].

У процесі навчання реалізуються освітня, виховна та розвивальна функції. Вони спрямовані на оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю, формування поваги до інших культур, розвиток пізнавальних та інтелектуальних здібностей учнів. Реалізація компетентнісного підходу є провідним засобом досягнення мети навчання іноземної мови у початковій ланці освіти.

Наскрізна змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність"

пов'язана з розвитком ініціативності, підприємницької компетентності та математичної грамотності учнів. Ця лінія спрямована на формування лідерських якостей, уміння діяти в умовах невизначеності, розуміння практичних аспектів фінансів, навичок планування діяльності та оцінки власних можливостей.

Шляхи реалізації змістових ліній залежать від особливостей предмета. Це вимагає від вчителів відповідної перебудови освітнього процесу, застосування нових підходів і методик [18, с. 115].

Сучасний педагог відіграє роль фасилітатора, тобто того, хто сприяє навчанню. Він має робити складне простим і зрозумілим, розвивати в учнів уміння самостійно мислити, приймати обґрунтовані рішення, перетворювати інформацію на знання.

Педагогічна фасилітація передбачає гуманне ставлення до учнів, створення проблемних ситуацій, забезпечення необхідними ресурсами. Суть фасилітації – організація ефективної взаємодії на засадах партнерства для розкриття потенціалу кожного [45, с. 288].

Сучасні освітні технології вимагають від педагога гнучкості та адаптивності до нововведень. Викладач, що прагне максимально розвинути потенціал своїх учнів та допомогти їм в отриманні об'єктивних знань, постійно шукає способи удосконалення своєї методології. Один із ключових елементів сучасного підходу до освіти — це роль вчителя як наставника або координатора навчального процесу [19].

Оновлена модель навчання акцентує увагу на активній участі учнів, спрямованій на розвиток та самостійність. Ця модель навчання підтримує ідею застосування загальних, соціально-значущих тем, які дозволяють студентам краще розуміти світ навколо та використовувати отримані знання в різноманітних ситуаціях.

Хоча поняття «компетентність» та «компетенція» залишаються предметом дискусій у науковому середовищі, в педагогіці їх часто розглядають як здатність особи ефективно використовувати свої знання та навички в прак-

тичних життєвих ситуаціях, а також як рівень майстерності у певному напрямку [17, с. 111].

Ключова компетентність відображає інтегроване розуміння та здатність діяти в конкретних обставинах. Це включає набуття навичок не тільки через академічне навчання, але й через досвід та взаємодію з навколишнім середовищем.

Як приклад, хімічна обізнаність учнів є частиною загального розуміння природничих наук і технологій. Освоєння базових хімічних знань допомагає студентам формувати глибокі наукові погляди та цінності.

Інтегрована змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність" відображає системний підхід до освітнього процесу, де акцент ставиться на гармонійне поєднання двох ключових напрямків розвитку особистості: підприємливості та фінансової освіченості [16].

- **Сутність:** Інтегрована змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність" ґрунтується на ідеї формування компетентності особистості, яка відображає її здатність до самостійного планування, організації, управління та аналізу різноманітних економічних процесів у повсякденному житті та професійній діяльності. Така компетентність включає в себе як розуміння основних економічних принципів, так і практичні навички у сфері фінансів, інвестицій, управління ресурсами та ін.

- **Значення:** Розробка та впровадження такої змістової лінії у навчальний процес є відповіддю на сучасні виклики економічної глобалізації, зростання ролі підприємницької ініціативи та важливості фінансової грамотності в умовах ринкової економіки. Знання та навички, отримані в рамках даної лінії, сприяють підвищенню конкурентоспроможності особистості на ринку праці, розвитку її підприємницької активності та здатності до раціонального управління власними фінансами [13].

Враховуючи стрімке розвиток економічних процесів у сучасному світі, вивчення основ підприємливості та фінансової грамотності стає не просто актуальним, а й життєво необхідним компонентом якісної освіти.

Наскрізнi тематичнi лiнii, подiбно до основних компетентностей, є унiверсальними для усiх дисциплiн i служать мостом для iнтеграцiї освiтнього контенту. Цi лiнii спiввiдносяться з визначеними ключовими навичками i сприяють розвитку учнiвських цiнностей та життєвих поглядiв, якi формують iхнє ставлення в реальних обставинах.

Застосування наскрiзної тематичної лiнii "Пiдприємливість та фiнансова освiченiсть" стимулює учнiв до самостiйного формулювання та реалiзацiї завдань, презентацiї власних здобуткiв, обґрунтованого прийняття рiшень, проведення обчислень та ефективного управлiння особистим бюджетом.

Залучення таких тематичних напрямкiв в навчальний процес забезпечує готовнiсть учнiв не лише гнучко адаптуватися в сучасному динамiчному свiтi, але й стати активними учасниками змiн, спрямованих на благо та сталий розвиток суспiльства та навколишнього середовища[14].

Отже, змiстовi лiнii є дiєвим засобом формування компетентностей i цiннiсних орієнтирiв учнiв. Їх реалiзацiя вимагає вiд педагогiв пошуку оптимальних шляхiв поєднання навчання з практичною життєдiяльнiстю учнiв.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Інтегровані змістові лінії (ІЗЛ) у вивченні англійської мови в загальноосвітніх навчальних закладах є актуальним та перспективним підходом, який дозволяє поєднувати навчання мови з іншими предметами та аспектами освіти. Цей підхід сприяє глибшому розумінню мови як засобу комунікації та розвиває комунікативні навички учнів. У нашому висновку ми розглянемо теоретичні засади реалізації інтегрованих змістових ліній у процесі вивчення англійської мови в загальноосвітніх навчальних закладах та їх важливість для сучасної освіти.

Однією з головних ідей інтегрованих змістових ліній є поєднання навчання англійської мови з іншими навчальними предметами. Це дозволяє учням бачити зв'язки між мовою та іншими аспектами знань, що сприяє більш глибокому розумінню обох. Наприклад, вивчення англійської мови через літературу або історію дозволяє учням краще розуміти контекст та культурні аспекти мови.

Інтегровані змістові лінії також сприяють розвитку комунікативних навичок учнів. Замість навчання відокремлених мовних навичок, учні вчаться використовувати мову у реальних ситуаціях, що сприяє їхній ефективній комунікації в англійськомовному середовищі.

Реалізація інтегрованих змістових ліній вимагає планування та співпраці вчителів різних предметів. Важливо також враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, а також місцеві особливості та можливості навчального закладу. Відповідна підготовка вчителів та розробка відповідних навчальних матеріалів є необхідними умовами успішної реалізації цього підходу.

- Інтегровані змістові лінії є важливим методологічним підходом у вивченні англійської мови в загальноосвітніх навчальних закладах. Вони дозволяють створити системний підхід до навчання, який об'єднує різні аспекти мови та різні предмети.

- Інтегровані змістові лінії сприяють глибшому розумінню мови як засобу комунікації та допомагають у формуванні комунікативних компетенцій учнів. Вони допомагають зрозуміти, як мова пов'язана з культурою, історією та іншими аспектами життя.

- Важливо розробляти інтегровані змістові лінії з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також місцевих особливостей та педагогічних можливостей навчального закладу.

- Впровадження інтегрованих змістових ліній вимагає підготовки вчителів та розробки відповідних навчальних матеріалів. Це великий зусиль для освітньої системи, але він може призвести до покращення результатів навчання та підготовки більш культурно освічених громадян.

У висновку, інтегровані змістові лінії у вивченні англійської мови в загальноосвітніх навчальних закладах є важливим елементом сучасної освіти, який сприяє глибшому розумінню мови та розвитку комунікативних навичок учнів. Цей підхід вимагає системного підходу та співпраці вчителів, але він може призвести до покращення результатів навчання та підготовки більш культурно освічених громадян.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТАРШИХ КЛАСАХ

2.1. Принципи реалізації змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах

У вітчизняній педагогіці існують різні підходи до визначення поняття «підприємливість». Так, на думку Н. Голюк, підприємливість – це інтегративна якість особистості, що поєднує риси, знання, вміння та навички, необхідні для успішної самореалізації в різних сферах діяльності [6, с. 58]. С. Сисоєва трактує підприємливість як здатність особистості до новаторства, креативності, готовності до розумного ризику в різних видах діяльності [7, с. 38]. Отже, загалом це поняття охоплює такі якості, як ініціативність, відповідальність, уміння йти на виважений ризик, креативність, здатність до нововведень.

Що стосується фінансової грамотності, то це визначення поняття передбачає обізнаність людини у сфері фінансів, що дозволяє їй ефективно управляти власними грошовими коштами. Фінансово грамотна людина володіє знаннями про фінансові продукти і концепції, а також навичками та впевненістю, необхідними для прийняття ефективних фінансових рішень [8, с. 14]. Фінансова грамотність передбачає здатність планувати власний бюджет, здійснювати заощадження, інвестування, користуватися послугами фінансових установ.

Питання формування фінансової грамотності та розвитку підприємницьких компетентностей учнів є надзвичайно актуальним в контексті сучасних суспільно-економічних реалій. Як зазначає Л. Гриневич, "фінансова грамотність населення є запорукою економічного зростання країни" [1]. Тому реалізація відповідної змістової лінії в освітньому процесі набуває особливого значення.

На думку О. Савченко, саме в старших класах закладаються основи економічного світогляду учнів, формуються життєві компетентності,

пов'язані з фінансовою сферою [2]. Отже, вкрай важливо забезпечити ефективне впровадження змістової лінії "Підприємливість та фінансова грамотність" в освітній процес старшої школи.

Проблему формування фінансової грамотності вивчали Г. Азаренкова, Ф. Жук, С. Корлюк, А. Колот, Н. Веремчук та ін. Зокрема, на думку Н. Веремчук, фінансова грамотність є ключовою складовою підприємливості, адже передбачає здатність ефективно управляти власними фінансами [3].

Аналіз досліджень із цієї проблематики [2-5] дозволяє виокремити такі принципи реалізації змістової лінії "Підприємливість та фінансова грамотність" у старшій школі:

- Принцип інтеграції із змістом навчального предмета, що передбачає органічне поєднання матеріалу економічного спрямування зі змістом шкільного курсу англійської мови [4].
- Принцип зв'язку з життєвим досвідом учнів шляхом моделювання реальних життєвих ситуацій, наближених до інтересів старшокласників [3; 5].
- Принцип активізації навчання з використанням інтерактивних методик, що забезпечують активну пізнавальну позицію учнів [2; 4].
- Принцип міжпредметної інтеграції для комплексного застосування знань із різних дисциплін [5].
- Принцип поетапного засвоєння знань від простого до складного з урахуванням вікових особливостей старшокласників [2].
- Реалізація виокремлених принципів має забезпечити засвоєння учнями ключових компетентностей у сфері економіки та фінансів.

Для втілення принципу інтеграції зі змістом предмета вчитель має добирати економічні тексти зі сфери економіки та завдання відповідно до тематики програми з англійської мови [4].

Щоб забезпечити зв'язок навчання з життям, доцільно використовувати кейс-метод, завдання з моделювання реальних ситуацій, організовувати дискусії на актуальні для учнів теми [3].

Для активізації пізнавальної діяльності ефективними є інтерактивні методики: ділові ігри, мозковий штурм, проектна робота тощо [2]. Міжпредметна інтеграція може здійснюватися шляхом залучення знань з економіки, математики, інформатики під час виконання завдань на уроках англійської мови [15]. Щодо поетапності, то спочатку доцільно опрацювати базові поняття, надалі – складніші процеси ведення бізнесу, фінансової діяльності [2]. Отже, реалізація окреслених принципів і підходів у поєднанні з відповідними методами навчання сприятиме формуванню в учнів стійких фінансових компетентностей.

Реалізація змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» є важливим компонентом сучасної шкільної освіти. Вона спрямована на формування в учнів старших класів умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в соціальному та професійному житті. Особливе значення ця лінія набуває в контексті вивчення іноземних мов, зокрема англійської, яка є мовою міжнародного бізнесу та фінансів. Відповідно, вчителі англійської мови повинні докладати максимум зусиль для ефективної реалізації зазначеної змістової лінії [46].

Ефективній реалізації змістової лінії "Підприємливість та фінансова грамотність" на уроках англійської мови сприятиме використання таких форм і методів:

- включення тематичних текстів, діалогів, вправ до підручників;
- рольові ігри, моделювання ситуацій спілкування на відповідну тематику;
- проектна діяльність (індивідуальні, парні та групові проекти);
- перегляд та обговорення відео на фінансову тематику англійською мовою;
- дискусії, диспути, дебати з актуальних питань;
- складання бізнес-планів, презентацій інвестиційних проєктів;
- написання творів, есе з проблем підприємницької діяльності;
- вікторини, конкурси на краще знання фінансової термінології;

- зустрічі з успішними підприємцями, бізнес-тренінги;
- відвідування підприємств, банків з метою ознайомлення з їх роботою.

Такий комплекс засобів дасть змогу підвищити ефективність засвоєння учнями змісту освіти з підприємливості та фінансової грамотності, зробити процес навчання цікавим і практико-орієнтованим [2, с. 49].

Реалізація окреслених принципів, форм і методів вивчення тематики підприємливості та фінансової грамотності на уроках англійської мови в старших класах сприятиме досягненню учнями таких освітніх результатів:

- усвідомлення сутності та соціального значення підприємницької діяльності;
 - обізнаність щодо основних фінансових понять і категорій;
 - розуміння принципів організації власного бізнесу;
 - уміння скласти бізнес-план та розрахувати витрати;
 - знання особливостей оподаткування та ведення бухгалтерського обліку;
 - навички взаємодії з фінансовими установами;
 - володіння англійською фінансовою термінологією;
 - розвиток лідерських якостей та вміння працювати в команді;
- творче та критичне мислення в сфері фінансів та бізнесу [47, с. 89].

Цілеспрямована реалізація змістової лінії "Підприємливість та фінансова грамотність" сприятиме формуванню в учнів старших класів життєво важливих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації у сучасному світі. Реалізація змістової лінії "Підприємливість та фінансова грамотність" є важливим завданням сучасної шкільної освіти. У старших класах вона має ефективно втілюватися і на уроках англійської мови, інтегруючись в навчальний процес [29].

Отже, для успішної реалізації змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах необхідно дотримуватися принципів інтеграції, активізації пізнавальної діяльності, зв'язку навчання з життям, врахування вікових та індивідуально-

психологічних особливостей учнів, виховуючого та особистісно зорієнтованого навчання, використання інноваційних технологій.

2.2. Засоби впровадження змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови в старших класах

Заняття з фінансової грамотності для школярів мають на меті ознайомити учнів з ключовими поняттями та навчити їх приймати рішення, які сприяють покращенню їхнього добробуту. В рамках вивчення даного питання на курсі англійської мови можна розглянути ряд тем, пов'язаних з фінансовою грамотністю, таких як походження та історія грошей, валюти різних країн, а також важливі аспекти особистого і сімейного бюджетів і управління особистими фінансами, включаючи облік і планування власних доходів і витрат [31].

Оптимальними формами і методами вивчення зазначеної тематики є проєктна діяльність, рольові ігри, моделювання ситуацій, зустрічі з фахівцями, відвідування підприємств та фінансових установ. Зміст освіти має охоплювати ключові аспекти організації власного бізнесу, фінансової діяльності суб'єктів господарювання, банківсько-кредитних операцій. Належне навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення сприятиме досягненню очікуваних результатів – формуванню в учнів фінансової та економічної грамотності [28].

Реалізація наскрізних змістових ліній в навчальному процесі є важливим засобом формування ключових компетентностей учнів. Існує широкий спектр ефективних форм і методів, які допомагають втілити наскрізні лінії на практиці. Зокрема, методи інтегрування сприяють усвідомленню взаємозв'язку між різними предметами та галузями знань. Кооперативне навчання розвиває лідерські якості та вміння працювати в команді. Рольові ігри моделюють реальні життєві ситуації [48]. Проєктна діяльність формує креативне мислення і відповідальність. Інтерактивні методи забезпечують активну взаємодію учнів на уроці. Екскурсії та дослідницька робота мотивують дітей до пізнання навколишнього світу.

Звернення до життєвого досвіду учнів робить процес навчання особистісно-орієнтованим. Само- та взаємооцінювання формують рефлексію і критичне мислення [2, с. 51].

Окрім традиційних форм і методів, ефективними для реалізації наскрізних змістових ліній є інноваційні підходи, зокрема використання цифрових технологій.

Застосування мультимедійних засобів, онлайн-платформ, віртуальної та доповненої реальності відкриває нові можливості для втілення наскрізних ліній на практиці. Інтерактивні вправи, цифрові проекти, віртуальні подорожі та екскурсії, 3D-моделювання ситуацій – все це активізує пізнавальну діяльність учнів. Використання технологій дистанційного та змішаного навчання також є перспективним. Учні можуть реалізовувати проекти онлайн, брати участь у веб-квестах, віртуальних конференціях. Залучення штучного інтелекту має потенціал для індивідуалізації навчання та оцінювання компетентностей учнів [34].

Отже, вмiле поєднання різних форм і методів навчання забезпечує комплексний підхід до реалізації наскрізних змістових ліній. Це дозволяє сформувати в учнів уміння жити в полікультурному суспільствi, креативно мислити, генерувати ідеї та адаптуватися до змін. Таким чином освіта стає відповідною викликам часу.

Існують шляхи впровадження змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» в освітній процес:

1) Курс може бути самостійним предметом у навчальному плані освітньої організації.

2) Курс може бути включений в варіативну частину основної загальноосвітньої програми, як курс позакласної роботи або курс за вибором.

3) Курс може бути використаний в якості програми додаткової освіти для школярів в загальноосвітній організації.

4) Курс може бути використаний при підготовці та реалізації програми навчальної роботи.

5) Курс може бути інтегрований в навчальні предмети при складанні авторських програм.

У наш час вивчення іноземних мов є важливим аспектом сучасного життя. Іноземна мова дає нам можливість познайомитися з культурою і традиціями інших країн, сприяє розвитку мислення, уяви і пам'яті. У наш час знання іноземної мови є однією з умов професійної компетентності. Ми знаємо, що головною метою викладання іноземної мови є формування навичок вільного спілкування та практичного застосування знань, тому можна сміливо стверджувати, що на уроках англійської мови вчитель працює у всіх напрямках формування функціональної грамотності [37].

Існують різні способи досягнення функціональної грамотності в процесі викладання англійської мови. Головною складовою навчання є зацікавленість, тому слід використовувати на уроці такі засоби, як:

- гра
- метод проектів
- відео
- подорожі
- дебати
- ситуації
- комунікативні вправи.

Виділяють такі напрями формування функціональної грамотності: математична грамотність, фінансова грамотність, природничо-наукова грамотність, глобальні компетенції, творче мислення, читання грамоти.

Функціонально грамотна людина здатна використовувати всі набуті знання, навички та вміння для вирішення максимально широкого кола життєвих завдань у різних сферах людської діяльності, спілкування та суспільних відносин [38].

Завдання з елементами підприємливості та фінансової грамотності - це хороша можливість вивчити нові лексичні одиниці, повторити вже вивчені (в тому числі числівники), а головне, такі завдання привертають інтерес всіх

учнів з різним рівнем знань.

Оволодіння фінансовою грамотністю на уроках іноземної мови в старших класах сприятиме досягненню високих результатів, а саме:

1. Усвідомлення себе як фінансово грамотного члена суспільства і держави.
2. Оволодіння початковими навичками адаптації у світі фінансових відносин.
3. Розвиток навичок взаємодії з дорослими та однолітками в різних ігрових та реальних економічних ситуаціях та вміння відтворювати їх англійською мовою.
4. Прояв пізнавально-творчої ініціативи та її вираження в англійській мові.
5. Розуміння та правильне використання економічних термінів та їх еквівалентів в англійській мові.
6. Складання усних та письмових текстів англійською мовою з використанням елементарних економічних термінів.
7. Проведення елементарних фінансових розрахунків на мові, що перекладається [1].

Шкільне навчання основам фінансової грамотності здійснюється у формі уроків і позакласних заходів.

В даний час існує кілька критеріїв, за якими можна класифікувати типи уроків:

1. Залежно від різних психолого-педагогічних етапів засвоєння матеріалу учнями:

- Уроки засвоєння нового матеріалу;
- Заняття для закріплення знань, умінь і навичок;
- Уроки повторення та узагальнення;
- Урок контролю, оцінювання та корекції знань учнів;
- Комбіновані заняття.

2. Залежно від методів навчання, які використовуються на уроці:

- Уроки - лекції;
- Уроки - Майстер-класи;
- Практичні заняття

Урок засвоєння нового матеріалу може проходити в різних формах: лекції, майстер-класи, ігри. Метою цього виду уроку є вивчення і первинне засвоєння учнем нового навчального матеріалу, осмислення зв'язків і відносин в об'єктах вивчення [40].

Основний час відводиться передачі і засвоєнню нових знань, умінь і навичок. На уроці використовуються різні прийоми активізації діяльності учнів: надання викладеному матеріалу проблемного характеру, включення в досліджуваний матеріал різних прикладів, в тому числі реальних прикладів з навколишньої дійсності, залучення учнів до активного обговорення поставлених вчителем питань [49, с. 198].

Наступним видом уроку є урок закріплення нових знань, умінь і навичок. Зазвичай такі види уроків проводяться відразу після вивчення нового матеріалу. Метою такого заняття є вторинне осягнення вже відомих знань, вироблення умінь і навичок для їх застосування. Завдання уроків цього типу спрямовані на розвиток і формування вмінь і навичок у процесі навчальної та практичної діяльності.

Уроки повторення і узагальнення зазвичай проводяться в кінці вивчення теми або великого розділу програми. Метою уроку повторення та узагальнення є засвоєння учнями знань з економіки в системі, узагальнення окремих понять у систему знань з предмета [50, с. 131].

Вимоги до позакласної роботи такі:

1. Органічний зв'язок класної та позакласної роботи. Таке з'єднання може бути двостороннім. Позакласна робота ґрунтується на роботі в класі. Позакласна робота з основ фінансової грамотності ґрунтується на знаннях, отриманих на заняттях, тому важливо, щоб учні використовували ці знання якомога повніше, вдосконалюючи та розвиваючи їх відповідно до умов та особливостей позакласної роботи.

2. Обов'язок учнів виконувати добровільно взяті на себе позакласні завдання.

3. Цілеспрямованість і регулярність позакласної роботи відповідно до особливостей видів позакласної роботи: щотижня, щодня, щомісяця, раз на півроку, щорічно.

Найважливішим завданням сучасної системи освіти є формування комплексу «універсальних освітніх заходів», що забезпечують здатність до навчання. При цьому знання, вміння і навички розглядаються як похідні відповідних видів цілеспрямованих дій, тобто формуються, застосовуються і зберігаються в тісному зв'язку з активними діями самих учнів [36].

Ефективним засобом формування фінансової грамотності у школярів різних вікових груп є ігрові технології, які моделюють різні життєві ситуації і дозволяють більш глибоко зрозуміти досліджувані соціальні явища і відносини з точки зору управління цими відносинами.

Методи та прийоми:

- завдання-малюнки;
- логічні міні-завдання;
- завдання на жарт;
- завдання з незавершеним станом;
- Сюжетно-рольові ігри

Так, існують різні види занять для формування фінансової компетентності у школярів, при розвитку яких необхідно спиратися на педагогічний досвід в їх організації, дотримуватися прийнятих методичних підходів і принципів формування фінансової грамотності учнів[39].

В старшому шкільному віці, з юридичної точки зору саршокласники набувають частину прав і обов'язків, в тому числі і у фінансовій сфері. Тому виникає необхідність навчання підлітків навичок, які будуть необхідні для оптимальної поведінки в сучасних фінансових умовах. У той же час учні старших класів мають можливість розширити свій кругозір у фінансових питаннях за рахунок розвитку сформованих школою загальних

інтелектуальних здібностей. Також в цьому віці починає реалізовуватися особистісна самовизначення школярів, вони переходять у доросле життя, освоюючи якісь нові ролі дорослої людини. Тому в процесі навчання важливо спиратися на особисті потреби учня, не тільки формувати в ньому здатність діяти в сфері фінансів, а й підключати внутрішні механізми самовизначення учня. Необхідно навчити його не боятися дорослого життя і показати, що існують алгоритми дій в певних ситуаціях фінансового характеру [16].

При цьому основним умінням, що формується в учнів, є вміння оцінювати матеріальне становище, вибрати найбільш прийнятне рішення сімейної проблеми. У порівнянні з середніми класами, в старших класах бюджетування розглядається на більш складному рівні, ніж на попередніх заняттях, досліджуються питання довгострокового планування сімейного бюджету і особлива увага приділяється особистому бюджетному плануванню. Значна увага приділяється формуванню компетентності у пошуку, підборі, аналізі та інтерпретації фінансової інформації з різних джерел як на електронних, так і на паперових носіях. Велика частина часу присвячується практичній діяльності з метою набуття досвіду в розширеному спектрі фінансових відносин іноземною мовою [17].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Що стосується фінансової грамотності, то це поняття передбачає обізнаність людини у сфері фінансів, що дозволяє їй ефективно управляти власними грошовими коштами. Фінансово грамотна людина володіє знаннями про фінансові продукти і концепції, а також навичками та впевненістю, необхідними для прийняття ефективних фінансових рішень. Фінансова грамотність передбачає здатність планувати власний бюджет, здійснювати заощадження, інвестування, користуватися послугами фінансових установ.

Найважливішим завданням сучасної системи освіти є формування комплексу «універсальних освітніх заходів», що забезпечують здатність до навчання. При цьому знання, вміння і навички розглядаються як похідні відповідних видів цілеспрямованих дій, тобто формуються, застосовуються і зберігаються в тісному зв'язку з активними діями самих учнів.

На уроці використовуються різні прийоми активізації діяльності учнів: надання викладеному матеріалу проблемного характеру, включення в досліджуваний матеріал різних прикладів, в тому числі реальних прикладів з навколишньої дійсності, залучення учнів до активного обговорення поставлених вчителем питань.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ

3.1. Комплекс вправ для реалізації інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність»

Пробне навчання з метою перевірки ефективності розробленого комплексу вправ для впровадження інтегрованої змістової лінії «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» було проведено на базі Комунальний заклад "Новоободівський ліцей " Ободівської сільської ради у 10 класі.

Комплекс вправ для організації пробного навчання включав 21 вправу. Всі вправи комплексу є комунікативно-орієнтованими, мають чітко описану двокомпонентну мету – складова а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток умінь діалогічного мовлення, та монологічного мовлення; б) складова «фінансова грамотність», а також тип, режим взаємодії та інструкцію.

Розглянемо нижче кожен вправу з комплексу більш детально.

Exercise 1: Business Plan Development

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток умінь діалогічного мовлення (розробка бізнес-плану в групах), монологічного мовлення (презентація та пояснення бізнес-плану). б) складова «фінансова грамотність»: розвиток розуміння ключових бізнес-концепцій, розробка бізнес-плану.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Проектна робота.

Режими взаємодії: мала група, учень-група.

Інструкція: Develop a business plan for a fictional startup, including an Executive Summary, Market Analysis, and Financial Plan.

- Prepare a pitch presentation for your business plan.
- Discuss in groups the challenges of creating a competitive advantage.
- Identify key marketing strategies for your fictional startup.
- Reflect on the importance of a solid financial plan for startups.

1. **Executive Summary:** A brief overview of the business idea and its objectives.
2. **Business Description:** Detailed information about the product or service offered, target market, and competitive advantage.
3. **Market Analysis:** Research on the industry, target audience, and competitors.
4. **Marketing Strategy:** Plan for promoting and selling the product or service, including pricing, distribution channels, and advertising.
5. **Operations Plan:** Details on how the business will be run, including staffing, location, and logistics.
6. **Financial Plan:** Projections for startup costs, revenue, expenses, and profitability over the first year of operation.

Exercise 2: Investment Simulation Game

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток вмінь діалогічного мовлення в ході обговорення фінансових рішень; б) складова «фінансова грамотність»: розвиток навичок управління інвестиціями та аналізу ризиків.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Симуляція.

Режим взаємодії: Учень-учень, учень-вчитель.

Інструкція: Invest a fictional budget of \$10,000 in at least three different assets (e.g., stocks, bonds).

- Justify your investment decisions based on risk and potential return.
- Track your investment performance over multiple rounds.
- Adjust your investment portfolio as needed after each round.
- Evaluate your group's portfolio performance after the final round.

Exercise 3: Role-play "In the Supermarket"

Мета: а) Складова «комунікативна компетентність»: розвиток навичок вмінь ведення діалогу в побутовій ситуації; б) складова «фінансова грамотність»: навчання аналізу цін та знижок.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Рольова гра.

Режим взаємодії: Учень-учень.

Інструкція: Create a shopping list and role-play a conversation between a customer and a salesperson.

- Discuss prices, discounts, and promotions during the role-play.
- Calculate the total cost of your “purchase” and summarize the expenses.
- Reflect on how discounts can influence buying decisions.
- Role-play negotiating the price for bulk purchases.

Example of the dialogue:

Customer: Good morning! I'd like to buy a few things. Could you help me with the

prices, please?

Salesperson: Of course! What would you like to know?

Customer: How much are the apples?

Salesperson: The apples are \$1 each, but we have a promotion. If you buy two, you get a 10% discount. So, two apples would be \$1.80.

Customer: That sounds great! I'll take two apples. How much is a loaf of bread?

Salesperson: The loaf of bread is \$2. No discounts on bread today, unfortunately.

Customer: Okay, I'll take that too. What about milk?

Salesperson: The milk is \$3, and there's a 5% discount if you buy two or more bottles.

Customer: I just need one bottle, so I'll pay full price for that. And what about chocolate?

Salesperson: The chocolate bars are \$1.50 each, but if you buy 3 or more, you get 20% off.

Customer: That sounds like a good deal! I'll take 3 bars of chocolate. I also need some pasta. How much is it?

Salesperson: Each pack of pasta is \$1.50. If you buy 5 packs, you can get a 15% discount.

Customer: I'll take 5 packs of pasta, then. Could you tell me the total cost, please?

Calculating the Total Cost

- 2 apples: \$1.80 (with 10% discount)
- 1 loaf of bread: \$2.00
- 1 bottle of milk: \$3.00
- 3 bars of chocolate: \$3.60 (with 20% discount)
- 5 packs of pasta: \$6.38 (with 15% discount)

Total: $\$1.80 + \$2.00 + \$3.00 + \$3.60 + \$6.38 = \16.78

Exercise 4: Role-play "Online Store"

Мета: а) Складова «комунікативна компетентність»: розвиток вмій діалогічного мовлення у ситуації - ведення розмови під час покупок онлайн. б) Складова «фінансова грамотність»: формування вмій управління онлайн замовленнями та платежами.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Рольова гра.

Режим взаємодії: Учень-учень.

Інструкція: Act as a buyer and seller in an online store.

- Clarify the details of the order (delivery, payment options) during the role-play.
- Discuss different methods of payment and their pros and cons.
- Reflect on the importance of customer service in online transactions.
- Summarize the challenges of running an online store from the seller's perspective.

Example of the dialogue:

Buyer: Hi! I'm interested in buying a pair of sneakers from your online store, but I have a few questions about delivery and payment. Could you help me, please?

Seller: Of course! I'd be happy to help. Which sneakers are you looking at?

Buyer: I'm looking at the black sneakers, size 42. What are the delivery options?

Seller: We offer two delivery options: standard shipping, which takes 5-7 business days and costs \$5, or express shipping, which takes 2-3 business days and costs \$10. Which one would you prefer?

Buyer: I'll go with the standard shipping. Now, about the payment. What are my options?

Seller: We accept credit cards, PayPal, and bank transfers. PayPal is the fastest and safest method, while credit card payments can sometimes take longer to process. Bank transfers usually take 1-2 days to go through, so it's a bit slower.

Buyer: Hmm, I think I'll go with PayPal. It's easier for me and faster. Will I receive a confirmation email after placing the order?

Seller: Yes, right after you place the order, you'll get a confirmation email with the details, and you'll also receive tracking information once your order is shipped.

Exercise 5: Role-play "Fair"

Мета: а) Складова «комунікативна компетентність»: розвиток вмінь діалогічного мовлення у ситуації – переговори під час покупок. б) складова «фінансова грамотність»: розрахунок витрат на ринку.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Рольова гра.

Режим взаємодії: Учень-учень.

Інструкція: Simulate buying and selling goods at a fair, discussing prices and products.

- Bargain with the sellers during the role-play.
- Calculate and summarize the total expenses at the fair.
- Reflect on how bargaining can impact buyer-seller relationships.
- Role-play negotiating a bulk discount at the fair.

Example of the dialogue:

Buyer: Hello! I'm interested in buying some handmade candles. How much do they cost?

Seller: Hi! Each candle is \$5, but if you buy more than three, I can offer you a discount.

Buyer: That's great! I'll take three candles, and I'm also interested in this necklace. How much is it?

Seller: The necklace is \$15. Since you're buying the candles too, I can lower the price to \$13 for the necklace.

Buyer: That sounds fair. I'll take the three candles and the necklace. Could you do \$12 for the necklace?

Seller: Hmm, I usually sell it for \$15, but okay, I'll give it to you for \$12 since

you're buying multiple items.

Buyer: Thank you! Now, how much would it be for everything?

Calculating the Total Cost

- 3 candles: $3 \times \$5 = \15
- Necklace: \$12
- Total: $\$15 + \$12 = \$27$

Exercise 6: "Money Talks" Song Discussion

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: комплексний розвиток вмінь читання та діалогічного мовлення під час дискутування на тему фінансів та багатства, висвітлених в тексті пісні; б) складова «фінансова грамотність»: розвиток навичок критичного фінансового мислення під час аналіз тексту пісні.

Тип: Комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Вид: Аналіз тексту та дискусія.

Режим взаємодії: мала група.

Інструкція: Analyze the lyrics of AC/DC's song "Money Talks" and discuss the message in groups.

- Role-play characters from the song and evaluate their financial behavior.
- Discuss whether money rules the world.
- Reflect on the relationship between wealth and happiness.
- Debate whether rich people should help the poor.

Fragment of the song "Money Talks" (AC/DC) for Group 1

Tailored suits, chauffeured cars

Fine hotels and big cigars

Up for grabs, up for a price

Where the red hot girls keep on dancing through the night

The claim is on you

The sights are on me

So what do you do

That's guaranteed

Hey little girl, you want it all

The furs, the diamonds, the painting on the wall

Come on, come on, love me for the money

Come on, come on, listen to the moneytalk

Come on, come on, love me for the money

Come on, come on, listen to the moneytalk

Fragment of the song "Money Talks" (AC/DC) for Group 2

A French maid, foreign chef

A big house with king size bed

You've had enough, you ship them out

The dollar's up – down, you'd better buy the pound

The claim is on you
 The sights are on me
 So what do you do
 That's guaranteed
 Hey little girl, you broke the laws
 You hustle, you deal, you steal from us all
 Come on, come on, love me for the money
 Come on, come on, listen to the moneytalk
 Come on, come on, love me for the money
 Come on, come on, listen to the moneytalk

Exercise 7: Budgeting for a Car

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток вмінь діалогічного мовлення у ситуації – обговорення варіантів економії; б) складова «фінансова грамотність»: розвиток навичок створення бюджету та планування витрат.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Робота з таблицею та дискусія.

Режим взаємодії: Учень-учень.

Інструкція: Create a monthly budget for two teenagers, Jason and Amy, aiming to buy a car.

- Calculate how much money they need to save monthly to afford the car.
- Identify potential operating expenses for the car (e.g., gas, insurance).
- Reflect on how inflation affects their budget.

Fragment of the story.

Jason and Amy Hunter, 14-year-old twins, couldn't believe it! Their parents had agreed to let them look for a car that they could purchase in two years when they both got their licenses at 16. The only catch was they had to save enough over two years to buy the car themselves, and to also pay for costs like gas, repairs, and insurance.

Jason and Amy decided to “window shop” for cars at Friendly Fred’s Autorama. Friendly Fred himself helped them find a reasonably priced car for \$6,000, an amount that they thought they could afford. “Remember,” said Fred, “You won’t be buying the car for two years, and with inflation, a similar car will probably cost about 5% more, or \$6,300. When you’re ready, Friendly Fred will be here to help you!”

“Now that we know what we want, how can we possibly come up with \$6,300?” wondered Jason. Amy had an idea: “Let’s figure out where we stand and make a budget – an estimate of our expected income and expenses. Then we can make adjustments to make sure we can save \$6,300 over the next two years.” Jason and Amy got down to work and made a list of the money they expected to receive and spend each month.

Exercise 8: Expense Categorization Activity

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: 1) формування лексичних навичок; 2) розвиток вмінь діалогічного мовлення; б) складова «фінансова грамотність»: формування навичок розподілу витрат на необхідні та опціональні. навичок критичного мислення у ході аналізу потреб та витрат.

Тип: 1) некомунікативна, рецептивна, 2) комунікативна продуктивна.

Вид: Робота з таблицею.

Режим взаємодії: Учень-контент.

Інструкція:

Stage 1) Identify which expenses are essential for daily living. Categorize expenses into mandatory, optional, and unpredictable categories.

Stage 2) Discuss which optional expenses could be reduced. Next, reflect on the importance of budgeting for unpredictable expenses.

1) mandatory:

2) optional:

3) unpredictable:

- (1) payment for electricity, gas 2) travel in transport 3) payment for water, 4) treatment, 5) purchase of clothes, 6) purchase of a telephone, 7) purchase of food, 8) purchase of books, 9) repair of a computer, 10) expenses for entertainment).

Exercise 9: Family Financial Interview

Мета: а) складова «Комунікативна компетентність»: розвиток вмінь діалогічного мовлення у ситуації – ведення інтерв'ю; б) складова «фінансова грамотність»: отримання практичних знань про домашні фінанси.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Інтерв'ю та рефлексія.

Режим взаємодії: Учень-учень.

Інструкція: Interview each other about your families' monthly expenses and income.

- Prepare a list of questions about regular bills and variable expenses. Include questions about:
 - Regular bills (e.g., rent/mortgage, utilities, insurance)
 - Variable expenses (e.g., groceries, transportation, entertainment)
 - Sources of income (e.g., salaries, bonuses, investments)
 - Compare your families' spending habits.
- Analyze the information gathered and write a reflective essay.

Exercise 10: Advertising Slogan Creation

Мета: а) складова комунікативна компетентність»: комплексний розвиток вмінь творчого письма (написання слоганів) та говоріння; б) складова «фінансова грамотність» в контексті «медіа-грамотності»: аналіз впливу реклами на споживачів.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Творча робота.

Режим взаємодії: мала група, група учнів-клас.

Інструкція: Create a catchy slogan for a specific business (e.g., flower shop, car shop).

- Discuss in groups how slogans can influence consumer behavior.
- Present your slogan to the class with visual aids or props.
- Reflect on what makes a slogan memorable and effective.
- Analyze how slogans appeal to emotions and create brand loyalty.

Example Slogans: 1) Flower Shop: "Bloom with Beauty at...!" 2) Computer Shop: "Upgrade Your World with...!" 3) Car Shop: "Drive Your Dreams at...!" 4) Clothing Shop: "Style That Speaks Volumes at...!" 5) Grocery Store: "Freshness Guaranteed at...!"

Exercise 11: Family Budget Creation

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток вмінь діалогічного мовлення у ході обговорення сімейних витрат та заощаджень;

б) складова «фінансова грамотність»: розвиток навичок управління домашнім бюджетом, фінансово виваженого користування комунальними послугами.

Тип: Комунікативна, продуктивна.

Вид: Робота з комунальним рахунком та обговорення.

Режим взаємодії: Учень-учень.

Інструкція: Fill out a utility bill for your family.

- Compare your family's income and expenses for the month.
- Calculate how much your family could save over 1 month, 6 months, and 12 months.
- Reflect on whether your family's savings are sufficient for emergencies.
- Propose ways to reduce family expenses and increase savings.

Exercise 12: Storing Savings

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: 1) формування лексичних навичок, 2) розвиток вмінь діалогічного мовлення у ході обговорення найбільш ефективних стратегій заощадження; б) складова «фінансова грамотність»: розуміння різних способів зберігання заощаджень, критичний аналіз ризиків та вигід різних варіантів зберігання грошей.

Тип: 1) Некомунікативна, рецептивно-репродуктивна, 2) комунікативна, продуктивна.

Вид: Оцінка варіантів зберігання грошей.

Режим взаємодії: 1) учень-контент, 2) учень-учень.

Інструкція: Stage 1. List the pros and cons of different options for storing savings (e.g., bank, home). Stage 2. First, discuss the risks of storing money at home versus in a bank. Next, reflect on the importance of having an emergency fund. Finally, compare how different savings options help you reach financial goals.

Savings option	Benefits	Risks
<p>Certificate of deposit (CD). A savings tool from a bank or credit union that has a fixed maturity date and a fixed interest rate</p>	<ul style="list-style-type: none"> • May offer a higher rate of interest than a savings or money market deposit account • Designed to hold the funds for three to 12 months or longer • May offer higher interest rates for higher deposits or longer terms 	<ul style="list-style-type: none"> • Often requires a minimum deposit • Can't access your money without penalty until the CD matures
<p>Checking account. An account at a bank (sometimes called a shared draft account at a credit union) that allows you to make deposits, pay bills, and make withdrawals Some banks and credit unions offer special accounts, for example, a student checking account</p>	<ul style="list-style-type: none"> • You can usually have your paycheck automatically deposited in your account — this is called “direct deposit” • Use an ATM (automated teller machine) card, debit card, or write checks to access or spend your money • The bank or credit union provides a record of your transactions — monitoring this information helps you manage your money • Almost all deposits are insured for up to \$250,000 by the Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) or National Credit Union Administration (NCUA). This means that if your bank or credit union fails or goes out of business, the federal government will cover any 	<ul style="list-style-type: none"> • May have fees • May have overdraft fees if you spend more than what's in your account • May pay fees to withdraw money from ATM (usually free to use bank's or credit union's ATMs) • May require parent or guardian to be on the account if under 18

	loss of your deposits up to \$250,000.	
<p>Friends and family. Having a friend or family member keep your money for you</p>	<ul style="list-style-type: none"> • No minimum balance • Someone else can help you manage your savings • Usually quick to get access 	<ul style="list-style-type: none"> • Can be lost, stolen, or destroyed in a fire or natural disaster • Risk to your money and relationship if this person betrays your trust
<p>Health savings account. An account at a bank, insurance company, or other financial institution that lets you set aside pre-tax money, sometimes directly from your paycheck, to pay for eligible medical expenses</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Account can earn interest • The interest or other earnings on the account are tax-free • The account stays with you if you change employers or leave the work force 	<ul style="list-style-type: none"> • You have to have a certain kind of health insurance and meet other conditions to set up an account • You may not have the same rights to get your money back if your health savings account card is stolen • There may be rules on what type of spending is allowed
<p>Home. Storing money in your house</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Easily add to your stash • Access your money at any time • Privacy 	<ul style="list-style-type: none"> • May be tempting to spend your cash • Can be lost, stolen, or destroyed in a fire or natural disaster • No interest earned

<p>Money market deposit account.</p> <p>A federally insured account at a bank or credit union that offers a higher rate of interest than a savings account, allows for a limited number of transactions monthly and may require a minimum deposit or minimum account balance.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • May have a higher interest rate than a savings account • Often pays higher interest rate for bigger balances in the account • Can write a check from this account 	<ul style="list-style-type: none"> • Often requires a minimum balance to open the account and avoid fees • Limited to writing checks or withdrawing funds up to six times per month • No ATM or debit card
<p>Savings account.</p> <p>An account at a bank or credit union (sometimes called a share savings account at a credit union) used to set aside money and that pays you interest</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Money earns interest; high-yield savings accounts earn more interest than regular savings accounts • Use an ATM (automated teller machine) card or debit card to access or spend your money • Monitoring your record of transactions help you manage spending • Almost all deposits are insured for up to \$250,000 by the Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) or National Credit Union Administration (NCUA). If your bank or credit union fails or goes out of business, the federal government will cover any loss of your deposits up to \$250,000. 	<ul style="list-style-type: none"> • Limit on transfers may make it harder to use your money • May need a minimum balance to avoid a fee • Need a higher minimum balance for high-yield savings accounts

Exercise 13: Understanding Taxes

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: 1) формування лексичної компетентності, 2) розвиток вмій діалогічного мовлення в ході обговорення важливості сплатення податків для суспільства; б) складова «фінансова грамотність»: розуміння різних видів податків та їх впливу на фінанси.

Тип: 1) некомунікативна, рецептивна, 2) комунікативна, продуктивна.

Вид: 1) поєднувальний тест, 2) обговорення.

Режим взаємодії: 1) учень-контент, 2) учень-учень.

Інструкція: . Stage 1. Match the type of tax with its description (e.g., income tax, sales tax). Stage 2. First, discuss why taxes are important for society. Next, reflect on which taxes you currently pay or will likely pay in the future. Finally, debate whether certain taxes are fair or should be reformed.

- a. Property tax
- b. Sales tax
- c. Estate tax
- d. Tariff

1. I work for a U.S.-based company. The company has decided to start importing materials to make its products. They'll have to pay a special tax. What type of tax is this?
2. I bought 20 acres of land last year, and now I pay more taxes than my sister, who doesn't own any land. What type of tax do I pay?
3. In my paycheck, I noticed that the money I make is being taxed. What type of tax is this?
4. My grandfather passed away and left behind \$15 million in assets. What kind of tax will need to be paid on those assets?
5. I bought clothes at the mall this weekend, and I had to pay more than what the price tag actually said. What type of tax did the store add to my purchase?

Exercise 14: Teens and Taxes

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: 1) формування лексичної компетентності, 2) розвиток вмій діалогічного мовлення в ході обговорення впливу податків на доходи підлітків. б) складова «фінансова грамотність»: розвиток розуміння основних понять, пов'язаних з податками.

Тип: 1) некомунікативна, рецептивна, 2) комунікативна, продуктивна.

Вид: 1) поєднувальний тест, 2) обговорення.

Режим взаємодії: Учень-учень.

Інструкція: Stage 1 (Pre-teaching vocabulary). Match terms related to taxes with their definitions (e.g., W-4, employer, refund). Stage 2 (Follow-up) Discuss why teenagers need to understand taxes. Reflect on how tax deductions and credits impact your income. Research how taxes are withheld from your paycheck.

- a. W-4
- b. Employer
- c. Tax credits
- d. Refund
- e. Tax deductions
- f. Income
- g. Self
- h. 1099-NEC

1. Teenagers usually have their taxes withheld from their paycheck by their...
2. When you get a job, you'll fill out a... tax form so that your employer withholds the correct amount from your pay.
3. If you have a job where you receive tips, you must also report that as tip...
4. People who are employed as independent contractors receive a... form that lists money paid to them.
5. One way many teenagers earn income is through... -employment, such as babysitting or lawn care.
6. Even if you don't earn enough money to file a federal income tax return, you should still file because it might allow you to receive a tax...
7. You can change the amount of income tax you owe by claiming... and... on your tax return.

Exercise 15: Understanding Paychecks

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: комплексний розвиток вмінь читання платіжних відомостей та розвиток вмінь діалогічного мовлення в ході обговорення різниці між бруто та нетто доходом; б) складова «фінансова грамотність»: розуміння змісту платіжних відомостей та механізму відрахувань.

Тип: 1) некомунікативна, рецептивна; 2) комунікативна, продуктивна.

Вид: 1) аналіз фінансового документа, 2) обговорення.

Режим взаємодії: учень-контент, група учнів.

Інструкція: Stage 1. Explain the difference between gross income and net income.

Stage 2. First, discuss why understanding your paycheck helps you manage money better. Next, reflect on other common deductions from paychecks (e.g., health insurance). Finally, analyze how FICA (Social Security and Medicare) taxes are applied.

Exercise 16: Entrepreneurial Comic Strip

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: комплексний розвиток вмінь творчого письма та говоріння в процесі творення бізнес-історії; б) складова «фінансова грамотність»: аналіз підприємницьких якостей та бізнес-процесів.

Тип: комунікативна, продуктивна.

Вид: творча робота (комікс), обговорення, сторітеллінг.

Режим взаємодії: група учнів.

Інструкція: Following the example, create a comic strip featuring an entrepreneur starting a business.

- Include at least two personality traits of the entrepreneur in the strip.
- Discuss how the entrepreneur solves problems in the story.
- Reflect on how personality traits can help or hinder business success.
- Present your comic strip to the class and explain the entrepreneurial journey.

Example of the comic strip:

Frame 1: Introduction

Title: "Sarah Starts a Bakery!"

Scene: Sarah, a determined and creative young entrepreneur, stands outside an empty storefront with a "For Rent" sign. She looks confident but also excited.

Text (Sarah's thought): "This is the perfect spot for my bakery! I've always dreamed of running my own business."

Frame 2: Personality Trait - Determination

Scene: Sarah is talking to a real estate agent who tells her the rent is quite high.

Text (Agent): "The rent here is a bit expensive, but you'll have good foot traffic."

Text (Sarah): "I'll make it work! I believe in my business plan."

Trait Highlighted: Determination. Sarah doesn't let obstacles like high rent discourage her.

Frame 3: Problem Solving - Initial Setup

Scene: Sarah is in the bakery with a "Coming Soon!" sign in the window. She's talking on the phone with her suppliers who inform her about a delay in the delivery of equipment.

Text (Supplier): "There's been a delay with your ovens. They won't arrive for another week."

Text (Sarah): "That's okay. I'll focus on marketing and building up interest in the meantime!"

Problem Solved: Sarah quickly pivots her focus to what she can do without equipment, using her creativity to work around challenges.

Frame 4: Personality Trait - Creativity

Scene: Sarah is setting up a stand outside the bakery with free samples of her baked goods and a sign that says, "Opening Soon! Try a free cupcake!"

Text (Sarah): "I'll give people a taste of what's coming. This will get them excited for the grand opening!"

Trait Highlighted: Creativity. Sarah uses innovative marketing techniques to draw attention to her new bakery.

Frame 5: Problem Solving - Facing Competition

Scene: Sarah notices a new bakery opening across the street. She's concerned but thinks about how she can stand out.

Text (Sarah's thought): "There's competition, but I can offer specialty pastries they don't have. I'll focus on my unique recipes."

Problem Solved: Sarah decides to differentiate her bakery by offering unique products that her competitors don't have, turning competition into an opportunity.

Frame 6: Reflection - Growth and Success

Scene: The bakery is now bustling with customers. Sarah stands behind the counter, smiling as she serves customers.

Text (Sarah's thought): "It wasn't easy, but my determination and creativity helped me succeed. Now, my bakery is thriving!"

Reflection: Sarah reflects on how her traits of determination and creativity helped her overcome challenges and build a successful business.

Exercise 17: Exploring Entrepreneurship

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток вмінь говоріння у ході обговорення підприємницьких ідей; б) складова «фінансова грамотність»: аналіз бізнес-ідей та їх реалізації.

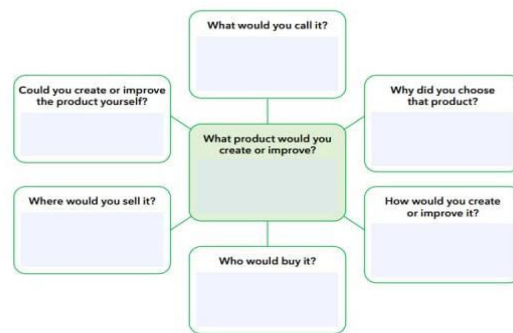
Тип: комунікативна, продуктивна.

Вид: мозковий штурм, обговорення.

Режим взаємодії: група учнів.

Інструкція: Brainstorm product ideas you would like to create or improve.

- Create a mind map showing the steps needed to bring your product to market.
- Reflect on whether you would enjoy running a business and why.
- Debate the challenges of being an entrepreneur in a class discussion.
- Research a successful entrepreneur and present their story to the class.

Exercise 18: Creating a Travel Budget

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток вмінь говоріння у ході обговорення варіантів витрат з партнером; б) складова «фінансова грамотність»: планування бюджету на подорож.

Тип: комунікативна, продуктивна.

Вид: обговорення, виступ.

Режим взаємодії: учень-учень, учень-клас.

Інструкція: Plan a two-day trip with a \$500 budget, including travel, meals, and lodging.

- Allocate your budget based on the importance of different activities.
- Reflect on how sticking to a budget can improve your trip experience.
- Discuss with a partner how you would compromise on budget decisions.
- Present your budget plan to the class and explain your financial choices.

Sample Scenario: You and a friend have saved \$500 for a two-day trip. You need to cover transportation, meals, lodging, and activities while staying within the budget.

Item	Choice	Cost
Transportation	Drive a car (Gas)	\$32
Activity Day 1	Music festival (\$55 each)	\$110
Lunch Day 1	Grab-and-go lunch (\$10 each)	\$20
Dinner Day 1	Sit-down dinner (\$24 each)	\$48
Lodging	One night at a hotel	\$90
Breakfast Day 2	Grab-and-go breakfast (\$5 each)	\$10
Activity Day 2	Amusement park (\$50 each)	\$100
Lunch Day 2	Sit-down lunch (\$15 each)	\$30
Dinner Day 2	Grab-and-go dinner (\$10 each)	\$20
Other expenses	Souvenirs/Gifts	\$20
Emergency Cash		\$20

Total Cost:

Remaining Budget:

Exercise 19: Choosing a Bank or Credit Union

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток умінь вивчаючого та пошукового читання про банківські продукти з вебсайту; б) складова «фінансова грамотність»: дослідження банківських продуктів та послуг.

Тип: комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Вид: дослідження та аналіз.

Режим взаємодії: учень-контент.

Інструкція: Visit a bank or credit union's website and search for information to answer the following questions:

1. What bank or credit union did you choose?
2. List three products or services that it offers that you think might be important to you now or after high school.
3. Does it have branches or ATMs in locations that are convenient to you?
 Yes No
4. Does it offer special accounts for students?
 Yes No
5. Does it charge monthly fees on its savings or checking accounts?
 Yes No
6. What's the minimum balance you'd need to have in your account to avoid fees?
7. What fees does the bank or credit union charge on products or services that might be relevant to you now or after high school (for example, transaction, ATM, or mobile banking fees)?

8. What identification or information would you need to open an account at this bank or credit union?

Exercise 20: Justifying the Choice of a Bank or Credit Union

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток умінь говоріння у ході обговорення вибору банку; б) складова «фінансова грамотність»: обґрунтування важливості банківських продуктів та послуг.

Тип: комунікативна, продуктивна.

Вид: обговорення.

Режим взаємодії: група учнів.

Інструкція: Reflect on the questions from Stage 1 in groups, covering the following tasks:

- Discuss the pros and cons of opening an account at the bank.
- Reflect on the importance of understanding banking fees and account requirements.
- Present your findings to the class and explain your choice.

Exercise 21: Calculating Your Paycheck

Мета: а) складова «комунікативна компетентність»: розвиток умінь говоріння у ході обговорення розрахунків доходу після вирахувань податків. б) Складова «Фінансова грамотність» та «Критичне мислення»: розуміння різниці між брутто та нетто доходом.

Тип: Stage 1) Некомунікативна, продуктивна; Stage 2) комунікативна, продуктивна.

Вид: Розрахункове завдання.

Режим взаємодії: Учень-контент.

Інструкція: Match the type of tax with its purpose (e.g., Social Security, Medicare). Next, work with your partner and discuss how taxes and deductions affect your take-home pay. Reflect on why understanding your pay stub is important for financial planning.

1. Which tax provides for federal health insurance?
 - A. State income tax
 - B. Federal income tax
 - C. Social Security tax
 - D. Medicare tax
2. Which tax provides retirement benefits?
 - A. State income tax
 - B. Federal income tax
 - C. Social Security tax
 - D. Medicare tax
3. Which tax provides disability benefits?
 - A. State income tax
 - B. Federal income tax

C. Social Security tax

D. Medicare tax

4. What's true about net income? (Select one.)

A. It's more than gross income.

B. It's also known as take-home pay.

C. It's gross income minus Social Security and Medicare taxes.

D. It's calculated based on how much the employee wants to pay in Social Security taxes.

Reflection questions

- Discuss how taxes and deductions affect your take-home pay.
- Reflect on why understanding your pay stub is important for financial planning.

3.2. Аналіз та інтерпретація результатів пробного навчання

По завершенні обох контрольних зрізів, відповіді старшокласників оцінювалися у 20 балів (5 балів за кожен з 4 критеріїв) , що потім були переведені в національну 12-бальну шкалу, передбачену для оцінювання в закладах загальної середньої освіти, за такою формулою:

$$20 \text{ б. max.} : \text{коэф. } 1,66 = 12 \text{ б. max.}$$

Таблиця 3.1

Критерій	5 балів Високий рівень	4 бали Достатній рівень	3 бали Середній рівень	1-2 бали Початко- вий рівень
Мовна гра- мотність (ac- curacy)	Учні майже не роблять помилок у граматиці, використанні фінансових термінів.	Невелика кількість незначних помилок у фінансовій термінології, але загалом точність висока.	Багато помилок у використанні термінів та граматики, що можуть ускладнювати розуміння.	Значна кількість помилок, що ускладнюють розуміння фінансових понять.
Швидкість та вільність мовлення (Fluency)	Високий темп і вільне мовлення, учні говорять без довгих пауз.	Мовлення проходить плавно, але іноді можуть виникати короткі паузи.	Мовлення іноді сповільнюється через тривалі паузи для пошуку слів.	Дуже повільне мовлення, часті паузи, що порушують діалог.
Діапазон те-	Широкий діа-	Використову-	Обмежений	Дуже об-

матичних лексичних одиниць (Financial Vocabulary Range)	пазон фінансових термінів, які використовуються доречно та гнучко.	ється достатня кількість фінансових термінів, але можуть повторюватися одні й ті ж слова.	словниковий запас, учні використовують лише базові фінансові терміни.	межений запас термінів, що значно обмежує здатність вести діалог.
Інтерактивність (Interactivity)	Активна участь у діалозі, учні задають цікаві запитання, реагують на відповіді співрозмовника, дотримуючись етикету.	Учні взаємодіють у діалозі, задають відповідні запитання, але іноді бракує гнучкості у відповідях.	Взаємодія обмежена, учні не завжди реагують на зауваження співрозмовника.	Мінімальна взаємодія, короткі і шаблонні відповіді, без активної участі у розвитку діалогу.
Загальний бал	20	16	12	8

Результати дослідження щодо оцінки вхідного рівня сформованості фінансової грамотності учнів в англomовному діалогічному мовленні, отримані по завершенні Контрольного зрізу 1, наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 Результати Контрольного зрізу 1

ПІБ учня	Критерій 1 (accuracy)	Критерій 2 (fluency)	Критерій 3 (financial vocabulary range)	Критерій 4 (interactivity)	Всього
	5 б	5 б.	5б.	5б.	20 б.
Бар'як В.	3	3	3	3	12
Криворучко Д.	2	3	3	3	11
Мокрогуз Л.	4	4	4	4	16
Білюга Д.	2	2	2	2	10

Бідюк А.	4	4	4	4	15
Гончаренко М.	2	2	2	2	8
Вербецька В.	3	3	4	4	14
Коваль О.	2	2	2	2	8
Бідюк Ю.	3	3	3	3	12
Козаченко Н.	3	3	2	3	11
Мокрогуз М.	2	2	3	3	10
Чайка М.	1	2	1	2	6
Макогін І.	2	2	3	3	11

Середній бал групи: 10 балів за 20-бальною шкалою, що відповідає 6,25 за 12-бальною шкалою.

Після впровадження пробного навчання за розробленим комплексом вправ було проведено Контрольний зріз 2 з метою визначення вихідного рівня сформованості навичок фінансової грамотності та підприємливості в англomовному діалогічному мовленні.

Таблиця 3.5 Результати Контрольного зрізу 2

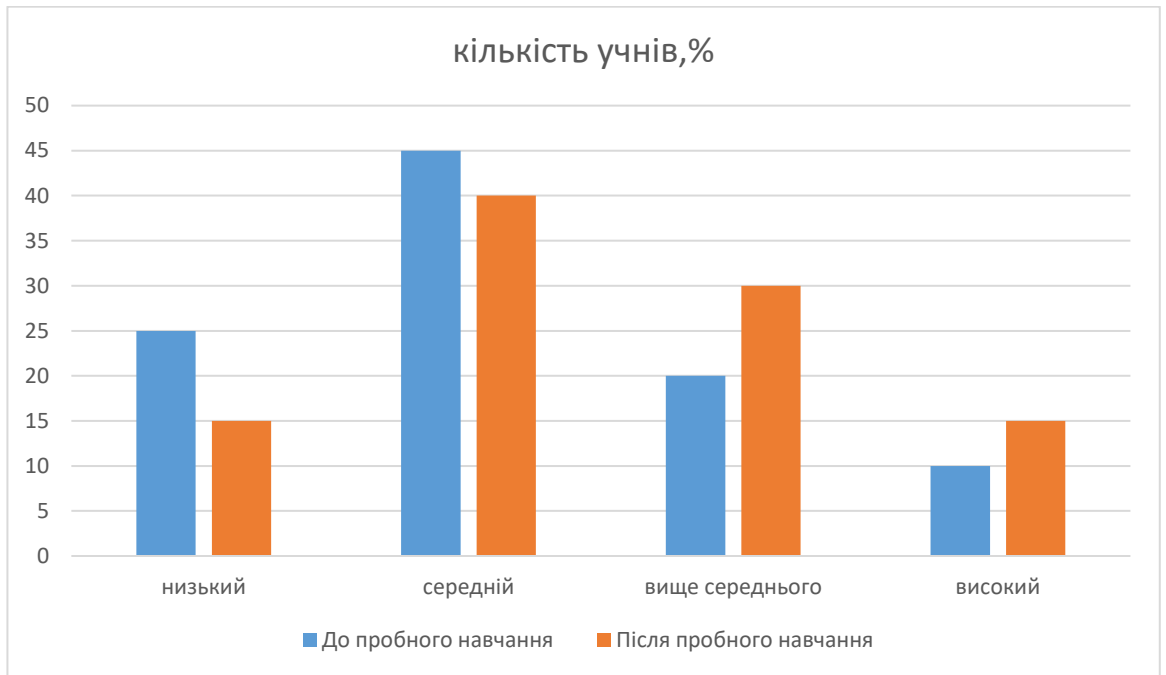
ПІБ учня	Критерій 1 (accuracy)	Критерій 2 (fluency)	Критерій 3 (financial vocabulary range)	Критерій 4 (interactivity)	Всього
	5 б	5 б.	5б.	5б.	20 б.
Бар'як В.	4	5	5	5	19
Криворучко Д.	3	4	4	4	15

Мокрогуз Л.	5	5	5	5	15
Білюга Д.	3	3	4	4	14
Бідюк А.	4	4	4	4	15
Гончаренко М.	5	5	4	5	19
Вербецька В.	4	5	4	5	18
Коваль О.	2	3	3	3	11
Бідюк Ю.	3	3	3	3	12
Козаченко Н.	4	4	4	5	17
Мокрогуз М.	5	5	4	5	19
Чайка М.	3	3	4	4	14
Макогін І.	2	2	3	3	11

Середній бал групи: 15 балів за 20-бальною шкалою, що відповідає 9 балам за 12-бальною шкалою.

У Діграмі 3.1 представлено динаміку рівнів сформованості фінансової грамотності учнів в англomовному діалогічному мовленні до та після пробного навчання.

Діаграма 3.1 - Динаміка рівнів сформованості фінансової грамотності в англomовновному діалогічному мовленні до та після пробного навчання.

Збільшення середнього бала з 10 до 15 за 20-бальною шкалою, та відповідно з 6 до 9 за 12-бальною, демонструє покращення рівня сформованості фінансової грамотності та підприємливості в англomовному діалогічному мовленні. У відсотковому відношенні він зріс на 25% (з 50% до 75%) від загального можливого балу. Позитивна динаміка, зростання середнього бала на 25 %, є свідченням ефективності запропонованої методики та комплексу вправ. Учні покращили здатність до адекватного й доцільного використання фінансової лексики, вільного та інтерактивного спілкування, а також розширили свій діапазон фінансових термінів та фінансово зважених рішень.

Ці результати підтверджують, що системний підхід до розвитку підприємливості та фінансової грамотності в англomовному діалогічному мовленні є дієвим і заслуговує на подальше впровадження.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У третьому розділі магістерської роботи було розроблено, впроваджено та перевірено ефективність комплексу вправ для реалізації інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови.

Пробне навчання, проведене у 10 класі Комунального закладу "Новоободівський ліцей" Ободівської сільської ради, підтвердило дієвість запропонованих вправ. Комплекс, що складається з 21 вправи, побудований на комунікативно-орієнтованому підході та спрямований на одночасний розвиток комунікативної компетентності (уміння діалогічного і монологічного мовлення) та фінансової грамотності (аналіз і презентація бізнес-планів, управління фінансами тощо).

Результати пробного навчання свідчать про значне покращення рівня сформованості підприємливості та фінансової грамотності. Збільшення середнього бала учнів з 10 до 15 (на 25% від загального можливого) та позитивна динаміка у використанні фінансової лексики, інтерактивності та вільності мовлення демонструють ефективність обраної методики.

Ці дані підтверджують, що запропонований комплекс вправ є ефективним інструментом для інтеграції фінансової грамотності та підприємливості у зміст навчання англійської мови. Запропоновані методика та комплекс вправ можуть бути використані для подальшого вдосконалення мовленнєвих навичок та вмій учнів та їхньої практичної підготовки до реальних життєвих ситуацій.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Метою даної роботи було впровадження інтегрованої змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» на уроках англійської мови у старших класах та перевірка ефективності розробленого з цією метою комплексу вправ.

У результаті дослідження було встановлено, що інтегровані змістові лінії є дієвим інструментом сучасної освіти. Їх застосування сприяє формуванню універсальних умінь, необхідних для успішної життєдіяльності учнів у соціумі, включаючи здатність до прийняття фінансових рішень, планування та управління ресурсами.

Практичний аспект роботи полягав у створенні комплексу вправ, які орієнтовані на розвиток основ фінансової грамотності та підприємливості старшокласників паралельно з розвитком умінь англомовного діалогічного та монологічного мовлення. Комплекс вправ був успішно впроваджений у процес навчання англійської мови в 10 класі Комунального закладу "Новоободівський ліцей". Результати пробного навчання підтвердили ефективність методики: зростання середнього бала учнів із 10 до 15 за 20-бальною шкалою, та з 6 до 9 за 12-бальною відповідно.

Важливість запропонованої методики полягає у її здатності не лише підвищувати рівень іншомовної компетентності учнів в говорінні, але й формувати в них практичні авички, необхідні для життя у сучасному глобалізованому світі. Зокрема, вивчення фінансових аспектів англійською мовою сприяє засвоєнню ключових понять і термінів, що мають універсальне застосування.

Результатами дослідження довели, що інтеграція підприємливості та фінансової грамотності у процес навчання англійської мови розширює можливості учнів у використанні мови як засобу комунікації у реальних життєвих ситуаціях. Розроблена методика має перспективи подальшого застосування та вдосконалення для підвищення ефективності освітнього процесу.

Таким чином, результати дослідження підтверджують доцільність і ефективність запропонованих підходів та вправ для формування підприємницької компетентності та фінансової грамотності на уроках англійської мови в старших класах, що є важливим внеском у підготовку учнів до викликів сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Н. В. Соціальний аспект формування українськомовної компетентності старшокласників / Н. В. Бондаренко, С. В. Косянчук // Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка: зб. наук. праць [ред. кол.; гол. ред. Л. М. Рибалко]. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. Вип. 3. С. 99-113.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики. – Київ : «К.І.С.», 2004.
3. Голуб І. Ю. Нові навчальні програми з іноземних мов: європейські стандарти, нові виклики та можливості. Іноземні мови. 2018. № 1. С. 56–60.
4. Державний Стандарт для початкової школи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>
5. Кремень В. Г. Система освіти в Україні: Сучасні тенденції і перспективи // Професійна освіта: педагогіка і психологія / За ред. Т. Левовицького, І. Вілш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – К.: Ченстохова, 2020. – С.11–31.
6. Кубенко І. М. Що таке компетентність і як її розуміють в освіті/додаток до електронного журналу «Теорія та методика управління освітою», вип. № 1, 2020 р.
7. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) / О. І. Локшина. – К.: Богданова А. М., 2019. – 404 с.
8. Любченко О. М. Наскрізні лінії в освіті та їх реалізація на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / О. М. Любченко // Англійська мова та література. – 2018. – № 24 (574).

– Режим доступу : <https://gymnasiya2.org.ua/doc/metod.pdf>.

9. Нерсисян М. А. Англійська мова (10-й рік навчання, рівень стандарту) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / М. А. Нерсисян, А. О. Пироженко. – К. ; Ірпінь : Перун, 2018. – 192 с.

10. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

URL: https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalnometodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/poradnik_blok-min.pdf

11. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.

12. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / ред. кол.: Л. Гриневич, В. Бриндза, Н. Дементієвська, Р. Шиян (координатор проекту). Львів, 2016 : Studio Wydawnicze VERSUM Lucyna Mynarska. 64 с.

13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>

14. Навчальні програми з іноземних мов. 5–9 класи. Київ : МОН України, 2017. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf/804/17>

15. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи від 19.09.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>

16. Навчальна Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з іноземної мови для 9-11 класів. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/1-inozst.pdf>

17. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. 2014. – 111 с.

18. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2014. – 115 с.

19. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : постанова КМ України №1392 від 23 листопада 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/.

20. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова КМ України № 87 від 21 лютого 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/.

21. Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 кл. закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України №1272 від 08 жовтня 2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.

22. Про освіту : Закон України [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

23. Наскрізні змістові лінії URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/naskrizni-zmistovi-liniyi> (дата звернення 12.05.2019 р.).

24. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник / О. Я. Савченко. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 176 с.

25. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність

молодшого школяра: посібник / О. Я. Савченко. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 176 с.

26. Смовженко Т. Курс «Фінансова грамотність»: досягнення, проблемні питання та завдання на майбутнє. URL: <https://iccfinance.com.ua/wpcontent/uploads/2018/11/finliteracy.pdf>

27. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. 2019 р. URL: <http://sokyryany.osv.org.ua/programi-13-23-01-23-01-2019/>

28. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році : лист МОН України № 1/11-5966 від 01.07.2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65024/.

29. Пуляк Т. Інтегровані змістові лінії у підручниках з англійської мови О. Карп`юк для 5-9 класів [Електронний ресурс] / Т. Пуляк. – Режим доступу : <https://www.slideshare.net/TetianaPuliak/ss-78261202>.

30. Alan Maley and Nik Peachey Creativity – the what, the why and the how Creativity in the English language classroom, British Council 2015

31. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource]. – Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>

32. Vacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Люксембург: Publication office of the European Union; EUR 27939EN; doi: 10.2791/593884

33. Booker T. Washington
<https://www.brainyquote.com/quotes/quotes/b/bookertwa139251.html>

34. Butkus How to Teach Critical Thinking Skills to Young Children
<http://blog.heidisongs.com/2014/06/how-to-teach-critical-thinking-skills-toyoung-children.html>

35. Glori Chaika Classroom Activities to Build Self-Confidence

http://www.educationworld.com/a_lesson/lesson/lesson085.shtml 6

36. How to Teach Critical Thinking

<http://www.wikihow.com/TeachCritical-Thinking>

37. Janelle Cox Teaching Strategies to Build Student Confidence

<http://www.teachhub.com/teaching-strategies-build-student-confidence>

38. Paul Kaye F Shopping Role Play

<https://www.teachingenglish.org.uk/article/a-shopping-role-play>

39. Tracey Tullis 7 Entrepreneurial Skills Kids Can Learn To Lead A

Successful Life _____ <http://www.lifehack.org/articles/productivity/7-entrepreneurialskills-kids-can-learn-lead-successful-life.html>

40. Turkey, S. (2014). Setting Goals: Who, Why, How ?. Manuscript.

<https://vpal.harvard.edu/publications/setting-goals-who-why-how>

41. Кімінчижи М. Інтегроване навчання на уроках англійської мови в старших класах загальноосвітньої школи / М. Кімінчижи // Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса, 26-27 листопада 2020 р.) : зб. тез / редкол. Т. О. Євтушина, Л. І. Прокопенко. – Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2020. – С. 60-63.

42. Калініна Л. В. Англійська мова, 10-й рік навчання, профільний рівень / Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич. – Київ: "Генеза", 2018. – 240 с.

43. Калініна Л. В. Англійська мова. Your English Self 11 / Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич. – Київ: "Наш Час", 2011. – 367 с. 3.

44. Карп'юк О. Д. Англійська мова: підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Оксана Дмитрівна Карп'юк. – Тернопіль: Астон, 2011. – 296 с.

45. Морська Л. І. Англійська мова, 10-й рік навчання, профільний рівень / Л. І. Морська. – Тернопіль: Астон, 2018. – 288 с.

46. Навчальні програми з іноземних мов 10-11 класи [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemnimovi-10-11-19.09.2017.pdf>. 6.

47. Радишевська М. М. Педагогічна технологія формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки: Навчально-методичний посібник / М. М. Радишевська / за заг. ред. І. В. Самойлюкевич. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – 89 с.

48. Концепція формування фінансової грамотності у початковій, основній та старшій школі. Проект. Географія та економіка в рідній школі. 2015. № 10. С. 2–4. <https://journal.osnova.com.ua/download/14-129-52017.pdf>.

49. Кравець Н. С. Етапи створення гейміфікованої системи для використання в навчальному процесі ВНЗ. Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації. 2017. Випуск 50. С. 198-206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2017_50_19.

50. Кучерова Г. Ю. Шляхи розвитку фінансової культури населення. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. 2013. № 2. С. 125–131. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vsuem_2013_2_18.pdf.

51. Ломачинська І. А. Фінансова грамотність як основа оптимізації фінансової поведінки в умовах глобальної трансформації. Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. 2011. Том 16. Випуск 20. С.116-125. URL: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2011_16/14.pdf.

52. Лященко Т. О., Гришуніна М. В., Пічкур В. Р. Гейміфікація як одна з інноваційних форм навчального процесу. Управління розвитком складних систем : зб. наук. праць / Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури ; гол. ред. Лізунов П. П. Київ : 82 КНУБА, 2018. № 35. С. 113-123. URL <http://repository.knuba.edu.ua/bitstream/handle/987654321/1553/16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

53. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у

вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-р пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Ірина Миколаївна Мельничук ; Тернопільський нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2011. 44 с.

54. Мельничук І. М., Ребуха, Л. З., Мельничук С. Ю. Формування ціннісних орієнтацій студентів в умовах інтерактивної взаємодії. Мандрівець. 2008. № 4(75). С. 55-59.

55. Методика викладання фінансової грамотності : навчальний посібник / Кізима Т. О., Ребуха Л. З., Письменний В. В., Коваль С. Л. та ін. ; за ред. д.е.н., професора Т.О. Кізими, д.пед.н., доцента Л. З. Ребухи : 2 вид., перероб. і доп. Тернопіль : Економічна думка, 2020. 220 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29196/1/%d0%9c%d0%92%d0%a4%d0%932017.pdf>.

56. Мунді Ш. Рекомендації щодо розробки національних стратегій з фінансової грамотності. URL: https://vaks.org.ua/images/news_inform/UA_CPFL_Shaun_Mundy_FinLiteracy_Mar2012_ukr.pdf.

57. Наумчук О. С. Використання сучасних інформаційних засобів навчання в процесі викладання фінансової грамотності в закладах професійної освіти. С. 159-163.

58. Овсієнко Л. Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз. Педагогічний процес: теорія і практика Серія: Педагогіка. 2017. №2(57). С. 82-87. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/255579.pdf>.

59. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua.

60. Змієвська О.О., Довгалюк Т.А., Глазунов М.С., Глазунова Т.В., Кузьміна С.А., Лісниченко А.П., Теклюк Г.П. Підготовка шкільного вчителя нового покоління: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за заг. редакцією Т.В. Глазунової. Вінниця: ВДПУ, 2020. 151 с.

61. Глазунова Т.В., Довгалюк Т.А., Змієвська О.О., Лісниченко А. П.,

Баліцька О.С. Навчально-методичний посібник з методики навчання іноземних мов для студентів 2 курсу денної форми навчання (Частина 2). Вінниця: ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2020. 193 с.